Texte de acelaşi autor

Traduceri ale acestui text
0

Comentariile membrilor

PRINT EMAIL
Vizionări: 1880 ▸

Asasinarea lui Eminescu

eseu [ ]
Documentar

- -

de Ion Spânu [zzzz]

2009-02-07 | |

Pentru cei interesati, pun la dispozitie acest DOCUMENTAR la care se fac trimiterile din eseul "Asasinarea lui Eminescu". Sper ca, în acest fel, lectura textului să fie mai uşoară.

-1-
M. EMINESCU – PENTRU LIBERTATEA PRESEI ŞI A JURNALISTULUI

Victoria în alegeri, îngenunchierea naţiunii înaintea puterii uzurpatoare, deşteaptă şi apetituri tiranice, printre care pretenţiunea, mai-nainte de toate, de a fi aprobat şi aplaudat uzurpatorul în faptele sale, pe toate căile.
E logic într-adevăr ca, după un câştig să se urmărească un altul, şi în fine tot, spre deplina satisfacţiune a acaparatorului.
Regimul dobândise darea din mână şi chiar din picioare, a celor ce poartă numele de mandatari ai naţiunii; astfel dispune el la discreţiune de toată puterea în stat, făcând ori şi ce vrea fără a fi controlat şi nu se gândeşte decât la mijlocul de a se întări în această situaţie de desfătare şi răsfăţ.
Singurul lucru asupra căruia n-a putut încă triumfa a rămas numai presa, şi aceasta se consideră, credem, de către regim, cu atât mai nesuferită, cu cât el, în exerciţiul puterii discreţionare, a trebuit să devină năzuros, adică supărăcios din lucru de nimic.

Presa, pentru omnipotentul nostru regim, cu strigătele ei, cu lamentele ei continue, îi face negreşit efectul unei hărăitoare din Braşov, care prin scârţâitul ei strident dă crispaţiuni nervoase. Neapărat dar că se simţea şi nevoia de a pune în practică mijlocul prin care să se năbuşească ţipătul contra trădării şi contra fărădelegilor regimului, spre a fi liniştit în domnia sa absolută.
Însă, ca contra a tot răul ce cată a fi combătut, aşa şi contra presei cată să se uzeze de arme îndestul de eficace de a o învinge.
Ei bine, care ar fi fost acelea ?
Dacă întru abaterea constiinţei alegătorilor, s-au dovedit cele mai eficace arme: corupţiunea, frauda, ameninţarea; dacă cu acestea s-a putut respinge opoziţiunea de la exercitarea controlului asupra puterii; de bunăseamă că ele n-au putut nimic contra presei, pe cât timp aceasta, în majoritatea ei, este în opoziţiune cu guvernul, bucurându-se de sprijinul public.
Armele ce numirăm sunt într-adevăr numai bune pentru cei cu bucate pe câmp şi pentru cei cu copii de căpătuit, ori pentru aceia care ei înşişi urmăresc un folos direct, nepătrunşi fiind de datoria de cetăţean şi de sânţenia votului ce li s-a încredinţat; dar, cât pentru persoana jurnalistului, hârşit în luptă şi îndărătnic în profesarea principiilor, sunt custure fără tăiş.
Contra presei şi jurnalistului a cătat regimul să recurgă la acte de răsbunare; şi aşa, după ce că a intentat proces de presă, prin Creditul funciar rural, unuia dintre organele de publicitate care au cutezat să formuleze acuzaţiune specială contra neregularităţilor de la zisul credit; după ce că în acest proces de presă a cătat să sustragă pe jurnalist de la judecătorii săi naturali, juraţii, şi l-au târât dinaintea tribunalelor guvernului, recomandând acestora să se declare competente şi recompensând pe magistraţii care au avut lipsă de scrupul pentru justiţie şi s-au supus trebuinţei regimului; acum a mers cu iuţeala pentru a prescrie chiar expulzarea directorului acelui jurnal, a d-lui Galli, adică fundatorul foii francese L'Independence roumaine pentru că acesta este străin neîmpământenit încă.
În cazul de faţă guvernul, care este evident că a voit să lovească în existenţa jurnalului L'Independence roumaine , s-a folosit de o lege decretată de dânsul acum doi ani, şi care priveşte petrecerea străinilor în ţară.
Dacă vom ţine socoteală de mobilul care a dictat facerea acelei legi, nu vom putea scuza dispoziţiunea de expulsare luată în privinţa d-lui Galli, pentru că într-adevăr ea nu a fost concepută decât sub impresiunea asasinatului comis asupra Împăratului Alexandru II şi în spiritul de a combate şi a depărta de ţara noastră acele parazite care îşi caută existenţa din acte de teroare, pe străinii fără căpătâi pe nihilişti mai ales, în vreme ce directorul jurnalului francez L'Independence roumaine era aici un muncitor liniştit, stabilit de mai mult timp în ţară şi exercitând în asociaţia cu români comerciul de tipograf, îndeosebi de calitatea sa de jurnalist.
Când însă ne vom aminti de împrejurarea că numitul director al foii L'Independence roumaine a fost încurajat şi susţinut ca jurnalist chiar de către guvernul actual, când vom aminti aci că dl. Galli, prin un alt jurnal fundat de dânsul, L'Orient, a debutat în ţara noastră ca sprijinitor al politicii guvernului, atunci desigur că se va vedea şi mai bine cât de necuvincioasă este dispoziţiunea de expulsare de acum.
Ce fel? Pentru ca să cânte guvernul, un străin poate fi tolerat şi încurajat, iar de a-l critica nu? Atunci se neagă fără rezon principul echităţii care nu admite dreptul

ciuntit, care nu poate admite facultatea de a zice da fără a o admite pe aceea de a zice ba.
Una din două: ori străinul dintru început nu este învoit a face politică în țară, şi atunci înțelegem rațiunea unei dispoziţiuni de expulsare când şi-a permis el a face politică locală; ori că, dacă s-a tolerat odată străinului d-a face politică guvernamentală, urmează a i sa tolera să facă şi politică de opoziţiune. Fapta de la început a acestui guvern cu dl Galli, îl obliga la toleranța lui în urmă.
Dar credem că nu este nevoie a argumenta mult, spre a convinge despre urâta pornire a guvernului asupra presei. Trebuie să-l aşteptăm de acum la alte măsuri şi mai odioase, pentru că panta este alunecoasă şi nu are piedică până-n prăpastie.
Cât pentru presă, am putea să-l asigurăm pe regim că oricât de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici el a abate unele caractere tari ce se găsesc într-însa, şi teamă ne e că, căutând victoria peste tot, va pierde şi cea deja câştigată în monstruoasa sa pornire de a-şi subjuga şi presa.
(Timpul, Buc. 8(1883), nr. 142, iunie 29, p. 1. Ziarul a apărut, de fapt, pe 28 iunie, dar, conform obiceiului vremii, era datat o zi mai tîrziu. În ziua de 28 iunie 1883, cînd s-a dus la Maiorescu, Eminescu avea sub braț acest număr din Timpul.)

TITU MAIORESCU –
Însemnări zilnice

[De la textele 2 – 23, reproducerile sînt făcute după ediția Titu Maiorescu – "Însemnări zilnice", introducere, note de I. Rădulescu-Pogoneanu, vol. II (1881-1886), f.a., Editura Librăriei Socec & Co., Bucureşti]

-2-
Luni 30 Maiu / 11 Iunie 83. Prea cald! Astăzi la 6½ la cină la mine ministrul american E. Schuyler, Beldimano, Gane, Jacques [Negruzzi] şi doamna, al-de Kremnitz; Annette, Eminescu. Rămas cu toții în cea mai plă-cută atmosferă până la 11½. [La] Eminescu, început de alienație mentală, după impresia mea.
.....
-3-
Miercuri 22 Iunie / 4 Iulie 1883. Ieri pe la ora 3
foarte cald. Astăzi la ora 6 dimineața 18º R
Tel[egramă]
Hotel Nanoescu, Curtea Argeş,
Astăzi Mercuri 4 ore soseşte ministrul Germaniei Baron Saurma şi secretarul contele Monts, numai două persoane. Rog pregătiți cea mai bună odae, Maiorescu.
Noi 3, familia, Miercuri la ora 5 1/2 vizitat tâmplăria de mobile a lui Lessel (fabrică cu aburi), mâncat bine la Herestrău pentru 18 lei, plăcută muzică de lăutari; seara, după 1-ul act al „Studentului cerşetor" (de Millocker) în grădina Raşca, ne-a fost stricată de ploaie.
.....
-4-
Joi 23 Iunie 83. Foarte cald. Alergătură pentru declarația cerută de Hormuzachi de la Ministerul de externe. Seara Th. Rosetti cu doamna şi tânărul Beldimano la noi la

masă. Şi Eminescu, care devine, din ce în ce mai evident, alienat. Foarte excitat, sentiment al perso-nalității exagerat (să învețe acum albaneza!), vrea să se călugă-rească, dar să rămână în Bucureşti.

.....

-5-

Duminecă 26 Iunie / 8 Iulie 1883. La ora 4 dimineața, înainte de răsăritul soarelui, 15° R. - Eminescu e vorba să plece astăzi la Botoşani, ieri era însă moleşit şi mult mai li-niştit. Vrednică de însemnat scrisoare a lui Slavici, care a plecat ieri la Hall, despre aţâţările lui Rosettaki şi ale poliției în contra Austro-Ungariei la societatea „Carpați", pe când ministrul Sturdza vrea să potolească lucrurile.- La 6 ½ seara primblare cu trăsura la Măgurele (1 oră), de acolo însă la stânga (privind de la Bucureşti) pe şosea bună, prin 4 sate (Măgurele, Mierlari, Jilava şi încă unul), pe la cimitirul Bellu afară din oraş şi la Filaret, acasă, o oră şi ½. Încântătoare vieață țărănească Dumineca pe la ora 8 seara.

[În ediția citată, Pogoneanu scrie în Nota de subsol: „Notă mai târziu, cu creion roşu: „Vezi mai sus 30 Maiu" (pentru impresia despre începutul de alienație a lui Eminescu). Întreg pasajul acestei zile subliniat pe de margine, la lectura de mai târziu a caietului."]

.....

-6-

Luni 27 Iunie /19 Iulie 83. Nu pot dormi bine, la ora 3 deştept şi scriind.

Telegr[amă]

Baron Hormuzaki, Cernăuți.

Toate: actele legalizate [de] ministrul justiției. Expediez mâne.

Maiorescu

.....

-7-

Marți 28 Iunie / 10 Iulie 1883. Bucureşti,....

Astăzi, Marți, la ora 6 dimineața, o carte [de vizită] de la d-na Slavici, la care, locueşte Eminescu, cu aceste rânduri scrise: „Domnu Eminescu a înnebunit. Vă rog faceți ceva să mă scap de el, că foarte reu" . Curând după aceea Simțion la mine, întâia oară. M'am dus cu el la Dr. Suțu şi am pus să se pregătească în a sa „Casă de sănătate" o cameră pentru Eminescu; am luat asupra mea plata pentru aceasta, 300 de lei pe lună; apoi am venit acasă, am înştiintat încă pe Th. Rosetti despre aceasta. Pe la 10 veni cu trăsura la mine Eminescu, binecuvântă, cu privirea fixă, pe soția mea şi pe Ilie Nicolescu care tocmai pleca, mă îmbrățişă tremurând. Eu îi arătaiu pe Hermes şi pe Venus din Melos, la care el zise, cu privirea în extaz: „Lasă, că va reînvia arta antică!". Potrivit înțelegerei [ce avusesem cu Simțion], i-am spus că trebue să se ducă la Simțion, pentru societatea „Car-pații". Mi-a cerut să-i dau 5 lei pentru trăsură şi a plecat cu trăsura acolo [la Simțion]. De acolo e vorba să fie dus la Dr. Suțu. Numai, de s'ar face asta fără greutate! - A venit apoi la mine Caragiali, la masă; izbucnit în la-crămi, când a auzit ce e cu Eminescu. - Eu a trebuit să mă duc să pledez la Curtea de casație. Foarte cald! În zilele trecute încercări de aranjament Alex. Soutzo din Atena cu Vlahoutzi ".

Ciudat că eu şi în acest an intru în călătoria de vacanță cu o scenă de alienație; în

anul trecut, scena de noapte cu Hella Herrmann, la Iaşi.
.....
-8-
Sfârşitul lui Iunie şi întreg Iulie 1883.
Marți 28 Iunie / 10 lulie 1883, la 5½ după amiază pe o mare zapuşală, plecat cu trenul până la Braşov, unde am sosit la ora 11 noaptea. Hotel Nr. 1, prost. Apoi călătorie de vacanță, prin Sighişoara, Debreţin (băi sub salcâmi, pe o căldură extremă), Poprad (grădină tânără a parcului Huss cu ceva vedere slabă a Tatrei), Oderberg, Breslau, Weimar, Frankfurt a / M., Schaffhausen, la Wiesen, unde 8 zile, apoi pe jos Tiefenkasten, Thusis, [cu] trăsura [la] Splügen, Locarno, vapor Baveno (foarte bun Hotel Bellevue), calea ferată St. Gotthard, tunelul Göschenen. Andermatt, Furca, Horpental, splendida scurta călătorie cu drumul de fier Göschenen - Brunnen, Brunnen...
.....
-9-
Duminecă 14/26 Aug. - până Miercuri 17/29 Aug.
Mereu din ce în ce mai uscat şi mai cald. Astăzi, la ora 2, la umbră, 26° R. Peste zi înnăbuşitor. În acest răstimp, făcut Duminecă o excursie cu trenul şi pe jos, cu Annette şi cu familia mea, prin Chitila la Mogoşoaia, iar ieri, Marii, avut la masă pe D-na Cassia Rosetti, Annette şi pe tânărul Petre Poenaru, drăguţ, desvoltat ca inteligență (17 ani, în şcoala militară din Craiova, venit aici în vacanță). Seara, citit 2 piese franceze de câte un act, între care încântătoarea “Les extremes se touchent”. Eu citit mai înainte, cu nespusă plăcere, poveşti curlandeze de Pan-tenius (Uhde). Astăzi, melancolic - atrăgătoarea “Onlana” de Kraszewski, negreşit bună, dar nu prea însemnată.....
Astăzi vizitat un minut împreună cu Wilhelm pe M. Eminescu, alienat, la Dr. Sutu, Delirare neîntreruptă. Nu m’a recunoscut, vorbind într'una, scuipând în toate părţile. O privelişte care te întristează şi te desgustă, fără nici o atracție. Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) şi după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-şi anexa ceasornicul alienatului său frate.
.....
-10-
Viena, Sâmbătă 31 Dec. 1883, 10 ore seara.
Iubite vere,
Scuză-mă că nu pot veni la petrecerea de astă-seară. Mă văd reținut de alte obligațiuni până în ultimul moment al anului. Însă am scăpat cel puțin pentru mâine dimineață. Te rog dar să treci de dimineață (te aştept până la 12 ore) pe la mine, Hotel Metropole, No. 95-96, ca să mergem la Eminescu. Aşi dori asemenea să prânzim tot mâine împreună cu d. Brăescu. Vă rog înțelegeți-vă asupra orei şi locului de întâlnire, - dacă nu ați dispus altcumva de această parte a zilei de mâine.
Petrecere bună şi la revedere în anul nou!
T. Maiorescu
Petrecut cea din urmă oră a anului 1883 în camera mea de la otel, singur, aproape trist. Săptămâna aceasta trăită la Viena a fost parte muncă, parte timp de copil de şcoală, cu ciudată suferință.

.....
-11-
Duminecă 1/13 Ianuarie 1884, am fost cu văru-meu C. Popazu afară [din Viena] la Oberdöbling, la Institutul de alienați Dr. Leidesdorf. Am vorbit cu Eminescu şi am văzut pe gen[eralul] Cerchez. Prânzul la Breying, cu Popazu şi colegul său Brăescu-Filipescu din Roman.
.....
-12-
Miercuri 18/30 Ianuarie 1884. Ieri mi-a adus Chibici scrisoarea cu totul cu minte a lui Eminescu către el. Şi-a revenit deci pe la 5/17 Ianuarie, după vre-o 6 luni şi 8 zile.
Telegramă.
Eminesco, Wien Oberdöbling, Anstalt Leidesdorf.
Primit scrisoarea. Cea mai mare bucurie de însănătoşirea ta. Totul regulat bine pentru tine, Amănunte prin scrisoare, Chibici.
.....
-13-
Joi 19/31 Ianuarie 84. Seara la al-de Kremnitz cu al-de Bothmer. Citit „Prinz v. Homburg" a lui Kleist. Foarte vioiu. Aseară Slavici, Vicleim la noi, cu tânărul Romalo, A. Balş, doamnele Ghica, Crețeanu, T. Rosetti, Sevescu, Iacovachi...
Ieri, Alex. Lahovari, la mine. Propunere, de a nu merge cu nici un preț cu Brăt[ianu], de oare ce revizuirea [constituției] şi hoțiile sânt semne rele în contra lui. Eu să cer audiență la rege şi să-i descriu situația. Vrea să ceară şi el audiență. Făgăduește în numele conserva-torilor să susțină în mod absolut un minister cu George Cantac[uzino], Carp, T. Rosetti, eu, Berindei, general Arion, Kalenderu, Ştirbei, (cumva Cozadini?) şi alții asemenea. Conservatorii, zice el, nu o pot duce astfel mai departe, şi, dacă ei s'ar retrage şi ar înceta “Timpul” , grupa Vernescu-Blaremberg ar ataca fără scrupule pe rege şi s'ar uni cu elementele revoluționare din Bucureşti, Ploeşti, Buzău, Brăila, şi aceasta, evident, ar fi rău pentru rege şi pentru țară.
Eu am răspuns dilatoriu.
.....
-14-
Vineri 27 Ianuarie 1884. Timp frumos, soare, dimineața +1° R. - Poți citi seara, la fereastră, până la 6.
Aseară, al-de Bothmer aici şi al-de Kremnitz... Citit ultimele 3 acte din Medea a lui Grillparzer. Actul al 3-lea este una din cele mai însemnate creațiuni dramatice. Concisa, casta, antica artă! Pe lângă asta, rafinată motivare psihologică.
Astăzi şi ieri scris consulului Grisebach la Milano şi lui W. v. Kotzebue la Reval.
Ast’ dimineață convorbire cu Brătianu la ministerul de războiu, în chestiunea D. D. S. G.
.....
-15-
Sâmbătă 28. I. 84. Convorbire cu Carp. Brătianu de neînlocuit, din cauza Gastein-ului (de care întelegere mai ştiu 2-3, Sturdza, Carp); prin urmare nu poate cădea. - Comedia C. A. Rosetti la Cameră, cu refuzul de a primi donația pentru casă de 150.000 de lei după arderea casei lui.
Seara, „Junimea” la mine, tixit şi plicticos. Tânărul Ghica citit traducerea actului al 2

lea din Shylock, Ispirescu Poveste, poezie Vlăhuță ş. a. m. d.
.....
Fevruarie 1884, stil vechiu.

-16-
Miercuri 1/13. De două zile timp frumos, dar frig. Dimineața la 8, - 3° R. Zizin Cantac[uzène] este aici. Citit iarăşi mult Leopardi….
Seara la operă, nespus de proasta, superficiala "Lucrezia Borgia" de Donizetti şi frumosul act ultim al "Nor-mei" de Bellini.
Zizin C[antacuzino] zicea ieri că Eminescu va răsplăti ostenelile mele pentru el cu cea mai neagră ingratitudine, căci, la o minte genială, ar fi având un caracter comun.
Scrisoare îmbucurătoare a prof. Obersteiner ([de la] Döbling) despre starea lui Eminescu. I-am răspuns.
.....
-17-
Miercuri 8/20. Frig, dar soare. - Luni, întâiul bal -cu Livia la prințul Ştirbey.
Convorbire cu ministrul plenipotențiar englez White (: v. Giers devenit nesigur la Petersburg, în curând va fi înlocuit cu prințul Orloff, fiindcă în Rusia [este] la ordinea zilei [un curent] contra a tot ce e occidental, de aceea ură în potriva lui Petru cel mare ş. a. m. d.). Cu general Manu.
Telegr[amă] Professor Obersteiner für Eminescu, Wien, Heilanstalt Oberdöbling.
Sonntag reist Chibici nach Wien zur Abholung Eminescus für italienische Reise.
Maiorescu.
Aseară Zizin Cantacuzène plecat iarăşi îndărăt la Hănteşti, însă nu e de loc bine cu sănătatea.
.....
-18-
Vineri 10/22 Fevr. 84. Mereu soare. Acum, ora 4,+ 8° R: la umbră. Ieri la balul de la Palat, cu Clara şi Livia,.....La 1 supat... Convorbire cu contele Tornielli (: Lamarmora [a] refuzat ordinul Vulturului negru; în orice caz, un om de onoare. Moltke: Italia nu are acum nici un general, fiindcă Cialdini şi Lamarmora s'au atacat unul pe altul şi au pierdut prestigiul).
D-lui Mih. Eminescu,
Wien, Ober-Dobling, in der Heilanstalt Leidesdorf-Obersteiner.
Iubite Domnule Eminescu,
Şi scrisoarea D-tale către mine, şi scrisoarea de mai 'nainte către Chibici le-am citit, eu, familia mea şi toți amicii D-tale, cu o nespusă bucurie. Ne-au fost dovada sigură despre deplina D-tale însănătoşare.
Nu te mira că-ți vorbesc mai întâi de bucurie, deşi amândouă scrisorile sânt triste şi concepute sub un fel de „depresiune a moralului", cum ar zice galomanii noştri. Căci eu cred tristeța D-tale trecătoare şi de sigur neîntemeiată; pentru noi rămâne dar bucuria curată.
Vezi, D-le Eminescu, diagnoza stării D-tale trecute este astăzi cu putință şi este absolut favorabilă. Se vede că din cauza căldurilor mari, ce erau pe la noi în Iunie 1883, D-ta ai început a suferi de o meningită sau inflamare a învelitoarei creerilor, mai întâi acută, apoi chro-nică, din care cauză (precum se întâmplă totdeauna în

asemenea cazuri, ca adese şi la typhus) ai avut un deliriu continuu de peste 5 luni, până când s'a terminat procesul inflamaţiunii. În tot timpul acestui vis îndelungat, ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nici o aducere-aminte a trecutului imediat. Was nützt die Heiterkeit, wenn sie nur im erinnerungs-losem Traum verläuft?
Ei, acum ai eşit din vis, precum trebuia să ieşi, şi ţi-ai recâştigat conştiinţa. De aici nu poţi lua motiv pen-tru atâta greutate sufletească, cu tot pesimismul D-tale obicinuit.
Nici griji materiale nu trebue să ai.
În privinţa aceasta, iată cum stau lucrurile: Chibici pleacă poimâine, Duminecă, la Viena şi va fi dar Luni pe la 4 ore la D-ta în Oberdöbling, precum ţi-am telegrafiat alaltăieri. El vine pentru ca, în înţelegere cu Dr. Obersteiner şi după sfatul lui, să te scoată din Ins-titut şi să facă împrennă cu D-ta o excursiune de vr'o 6 săptămâni spre sudul Alpilor, poate până la Venezia, Padua sau Florenţa. Are mijloacele băneşti pentru aceasta, precum şi - se 'nţelege - pentru împrospătarea garderobei D-tale; care va fi stat şi ea ca în vis în aceste 6-7 luni.
După aceasta, dacă nu va fi indicată vre-o cură la băi, la Hall d. e., vă veţi întoarce împreună în ţară, unde trebue să te mai odihneşti câteva luni, pentru a te întrema fiziceşte pe deplin. Teodor Rosetti te invită să petreci aceste luni la moşia lui Soleşti, unde îţi va pregăti primirea în modul cum îl vei dori D-ta.
După aceasta, aşa dar pe la August, în urma intervenirei Reginei, care îţi poartă cel mai sincer interes, vei fi numit în vre o funcţie, care să-ţi convie, d. e. ca Bibliotecar al Universităţii Iaşi.
De aici întelegi, că despre vre o îngrijire pentru existenţa D-tale materială în viitor nu poate fi vorba.
Dar vreai să ştii cu ce mijloace eşti susţinut deocamdată?
Bine, Domnule Eminescu, suntem noi aşa străini unii de alţii? Nu ştii D-ta iubirea şi (dacă-mi dai voie să întrebuinţez cuvântul exact, deşi este mai tare) admi-rarea adeseori entusiastă ce o am şi eu şi tot cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară şi politică?
Dar a fost o adevărată exploziune de iubire cu care noi toţi prietenii D-tale (şi numai aceştia) am con-tribuit pentru puţinele trebuinţe materiale ce le reclamă situaţia.
Şi n'ai fi făcut şi D-ta tot aşa, din multul-puţinul ce l-ai fi avut, când ar fi fost vorba de ori ce amic, necum de un amic de valoarea D-tale ?
Acum trebue să mai ştii că volumul de poezii, ce, după îndemnul meu, ţi l-a publicat Socec în Dechemvrie anul trecut, a avut cel mai neaşteptat succes, aşa încât Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămâni de la apari-ţiunea lui, s'au vândut 700 de exemplare; o mie este toată ediţia, şi de pe acum trebue să te gândeşti la ediţia a doua, care va fi reclamată pe la toamnă şi în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuinţă.
Poeziile D-tale, până acum îngropate în „Convorbiri", sânt astăzi cetite de toate cocoanele de la Palat până în mahala la Tirchileşti, şi la întoarcerea în Ţară te vei trezi cel mai popular scriitor al României. „Was ich mir dafor koofe?" zici D-ta. Aşa cam este, dar tot nu este rău, când te simţi primit cu atâta iubire de compatrioţii tăi.
Aşa dar, fii fără grijă, redobândeşte-ţi acea filosofie impersonală ce o aveai totdeauna, adaoge-i ceva veselie şi petrecere în excursiunea prin frumoasa Italie, şi la

întoarcere mai încălzeşte-ne mintea şi inima cu o rază din geniul D-tale poetic, care pentru noi este şi va rămânea cea mai înaltă încorporare a inteligenței române.
La revedere cu bine şi o caldă strângere de mână de la toți, de la toți prietinii, şi mai ales de la
Al D-tale
Devotat T. M.
Mai scrie-mi câte un rând din Italia, dacă ai vreme în mijlocul impresiilor de acolo.
.....
-19-
Duminecă 26 Fevr. Soare, dar încă ceva cam frig. De la 12 ½ până aproape de 3, convorbire cu Dimitrie Sturdza la mine. Întâi, în contra ducerii lui Slavici în Transilvania (la Sibiiu) spre a lua asupră-şi redactarea unui nou ziar, apoi observări despre situația mea politică. Întâia oară auziiu de la el vorbindu-se de posibila abdicare a Regelui şi despre necesitatea unei dinastii tot streine, în contra candidaților la tron posibili şi sprijiniți de Rusia G. Bibescu, Grigorie Sturdza şi tânărul Cuza.
Mi-a dat să înțeleg [că mi s'ar oferi] ministerul [instrucțiunii publice şi al] cultelor, de oare ce Aurelian [a devenit] imposibil. - I-am răspuns că eu văd utilitatea mea în aducerea elementelor conservatoare moderate, Di-mitrie Rosetti, Constantin Suțu, Pogor, prințul Ştirbei.
.....
-20-
Vineri 23 Martie / 4 Aprilie. Viscol. Şedință publică la Academie, cu Regele şi Regina. Raportul meu în contra lui ŭ scurt sau mut. Cină la al-de Bothmer cu al-de Negruzzi şi Annette. Eu foarte obosit.
Telegr[ame]
Bucureşti 24 Martie/5 Aprilie 1884.
Chibici,
Wien, Poste restante.
Primit scrisoarea. Dacă nu posibil altfel, veniți Bucureşti. În ori ce caz telegrafiați ziua şi ora sosirei, dacă Iaşi, dacă Bucureşti.
Maiorescu
Carp, Iaşi.
Dacă permite starea sănătății în familie, rog vino îndată Bucureşti.
Juvenis
Advocat Ioan Manu, Focşani.
Fiind bolnav, nu pot veni Luni Focşani. Dacă se amână, voiu veni la noul termin. Altminteri, voiu înapoia banii lui Fleischer. Rog răspuns.
Maiorescu.
.....
-21-
Marți 27. Ploaie rece. - Camera, [cu] 84 voturi contra 25, votează moțiunea de încredere lui Brătianu. Noi ne-am abținut. Carp aici. La mine între 5 şi 6.
Sara la 8, Eminescu reîntors cu Chibici, din Florența. Eu la gară, cu mai mulți. Mai pe urmă Chibici la noi, cu Rosetti şi, nevastă-sa, Kremnitz cu Mite, Burghele, Jacques, Slavici, povestind despre Eminescu.
.....

-22-
Joi 29 Martie / 10 Aprilie 84. Sculat la ora 6. Cer acoperit, +4° R. Academie, procese, Camera. Seara, la 7, diner în onoarea lui Alecsandri la Hotel Boulevard, dat de noi „Junimea". Alecsandri, John Ghica, D. Sturdza, Exarchu, Hasdeu, Urechia, Crețeanu, T. Rosetti, Mandrea, col[onel] Şerbănescu, col[onel] Bengescu [- Dabija], G. Lahovari, Petroni, Laurianu, Ang. Dimitrescu, Stemil, Duiliu Zamfirescu, Nica, Slavici, Gane, 2 Negru-zzi, Ollă-nescu, A. Balş. - Foarte bine. A venit încă şi Carp, şi Ventura, la sfârşit.
.....

-23-
6/18 Aprilie 84. Foarte cald de 3 zile, dimineața la ora 8, + 17 ° R. –[Sesiunea] Academiei [a fost] închisă abia Miercuri (alaltăieri), [am] făcut corecturile la cuvântarea de la Cameră. Acum azi, întâi să determin pe Eminescu să plece la Iaşi şi să-l însoțesc la gară. Apoi, de mâine încolo, [este] posibilă liniştea sărbătorilor. Timp de mare încordare, foarte obositor.
Telegramă
Doamnei Humpel, Iassi
Eminescu, restabilit, soseşte la Iaşi mâine, Sâmbătă, amiazi, cu trenul din Bucureşti. Înştiințează amicii. Îngrijiți odaia. Chibici aduce scrisoare cu amănunte.
Maiorescu
(Scris] scrisoare Emiliei, cu amănunte despre Eminescu, care are memoria întreagă, dar [este] fără voință, are nelinişte în privința existenței sale, avariție de bani.
.....

-24-
LIVIA MAIORESCU CATRE I.E. TOROUȚIU

(fragment)
21 aprilie 1939
...Pe mine una, toată controversa cu D-na Kremnitz şi Eminescu, mi-e atât de scârboasă, a făcut dintr-o relație de entuziasm literar, şi poate într-o clipă de prea mare căldură din partea lui Eminescu, ime-diat redusă la limitele cuvenite, ceva despre care cineva să-şi poată permite a scrie ce s-a scris în anul trecut în „Adevărul" şi, precum văd din cartea d-stră, s-a spus la Berlin...
Revenind la cartea d-stră aş vrea să vă spun că toți domnii care cercetează mintea lui Eminescu au un mare cusur ils cherchent midi à 14 heures. Eminescu era un om care scria „von Gottes Gnaden", era o bogăție, un belşug de idei care se frământau în capul lui - apoi era "von einer kindlichen Harmlosingkeit", nici nu-i păsa de poeziile lui când le cetea la Junimea (de la 78 încolo asistam) şi i se făcea câte o observație, asculta zâmbind, apoi spunea liniştit: o să mai văd eu acasă. Ce nu însemna deloc că nu lua în considerație observațiile făcute [...]
Cât despre articolele lui din Timpul erau scrise întotdeauna după convorbiri îndelungate, spre pildă cu Titu Maiorescu. Țin minte veşnicul: „şi nu fi prea violent, rămâi politicos" - atunci Eminescu îşi vărsa focul indignării pe când dejuna împreună

la noi. Venea de 4, 5 ori pe săptămână la noi, iar când n-avea vreme domnul Maiores-cu, el sta de vorbă cu mama mea tot literatură germană, - dezgustul apucăturilor politice.
Era aşa de copilăresc încântat de câte cineva. Într-o vreme de D-na Poenaru-Leca, - foarte inteligentă de altminteri - trecea prin strada Cometului (mi se pare acum str. Gh. Duca), se uita la umbra ei trecând lângă fereastră, „plopii fără soț" şi era mulțumit. Un scaun, o masă, o odăiță caldă, cerneală, hârtie, o pernă şi cafele turceşti cu tutun - dar el tot aprindea țigările lui, care se tot stingeau când scria.
Când a înnebunit, a venit la noi, la zece l-a îmbrățişat pe D. Maiorescu tremurând, ne-a dus înaintea statuii lui Hermes şi a lui Jupiter din salonaşul d-lui M. cu lacrimile în ochi, cu mâinile întinse ca de binecuvântare a rostit cu glas nenatural: „Țineți minte. Ei se vor întoarce pe pământ şi va renaşte fericirea". Săracul de el, apoi a cerut 2 lei pentru birjă, a plecat şi de acolo l-au dus la Şuțu. Pe când era internat, tot sta la fereastră şi scuipa când vedea pe cineva. El imitator (?) - dar ce-i trebuia lui imitație (?), nu e mai uşor să iei din belşugul tău, decât să te chinuieşti cu imitație (?).
.....

-25-
LIVIA MAIORESCU
CĂTRE I.E. TOROUȚIU

3 ianuarie 1940
...Veneau când voiau Eminescu, Slavici şi Caragiale la masă, la dejun mai ales când scria Eminescu la „Timpul" şi trebuiau articolele citite.
O dată pe săptămână, sâmbăta, la „Junimea" venea cine vrea. Eu la „Junimea" eram prezentă ca Copist al Convorbirilor... Țin minte o altă Junime convocată cu prilejul citirii Fântânei Blanduziei - atunci mai multe doamne, Iacob Negruzzi cu „Consoarta Convorbirilor", Nicu Mandrea cu nevasta născută Bălcescu (nepoata lui Bălcescu istoricul), Ascanio cu sora măritată Argetoianu (țin minte, vopsită), Pulcherie Rosetti cu Conu Tudoriță, Eminescu, Caragiale, Slavici, nedespărțitul trio la toate Junimele, cu Chibici, acest din urmă devenit cunoscut numai prin strajn(ic)a lui călătorie cu Eminescu la Sanatoriul lângă Viena, apoi călătorind cu el prin Italia. Țin minte că Alecsandri a fost foarte mulțumit şi măgulit [...]. Pe Eminescu D. Maiorescu l-a prezentat odată Carmen Sylvei, nu voia cu nici un preț, precum (de) toată publicitatea îi era groază, ținea numai la judecata unor oameni...
.....

-26-
[PROCES-VERBAL)
Douăzeci şi opt iunie orele 7 seara Anul 1883.

Noi C. N. Nicolescu comisarul secției 18 din Capitală fiind infor-mat de D. D Ocăşeanu şi V. Siderescu, că amicul lor Dl. Mihail Emi-nescu Redactorul Ziarului „Timpul" ar fi fost atins de alienație min-tală, că s-au dus la stabilimentul de băi din str. Poliției nr. 4 de acum 8 ore şi că încuindu-se în baie, pe dinăuntru refuză să

deschidă.
Constatăm că la moment am mers la localitate în str. Poliției nr. 4 la stabilimentul de băi al casei Mitraşevski, unde am fost informat de oamenii de serviciu, că un Domn, se află închis în camera nr. 17 şi că le-a cerut 10 ouă crude.
În urmă, ar fi rugat pe amicul său V. Siderescu să-i aducă o pere-che de pantaloni negri, negri de tot - ceea ce se realizează acum.
Cu această ocaziune, întorcându-ne cu mai toți amicii mai sus precizați aci, am găsit pe nenorocitul Mihail Eminescu, dezbrăcat, silindu-se să închidă uşa-i (ca) şi avea aerul de a fi speriat de vederea noastră în număr de 4-5 persoane, între care şi Dl. Constantin Simțion. Am zis numitului Eminescu, că n-are să sufere nici un dezagrament, că trebuie să se calmeze... şi drept răspuns, se repede la amicii săi, şi la servitoarea băii, îmbrâncindu-i pe uşă, apoi aruncându-se în baia plină cu apă, stropea pe oricine voia să-l scoată afară.
Am fost siliți să-l îmbrăcăm în camisolul de forță şi astfel l-am condus institutului „Caritatea" cu concursul D-lor Ocăşeanu şi Const. Simțion - luând însă cheia de la uşa băii. La „Caritatea" l-am confiat Dl. Dr. Şuțu, rugându-l a-i da îngrijiri excepționale.
Apoi revenind la stabilimentul de băi, împreună cu amicii săi, am constatat că toate hainele şi chiar ciorapii erau aruncați în apa din baie şi de tot ce s-a găsit acolo am făcut anexatul inventar, care la semnele acestea, începând de la numărul 9 până la 32, indică obiec-tele gă-site în baie. Acolo găsind o cheie - arătată la nr. 19 - şi după opiniunea amicilor săi, putând a fi uşa casei Dl. Eminescu situată în str. Piața Amzei nr. 6. Vom lua cuvenitele, dar cuvenitele dispoziții.
Numitul Eminescu, are familia la Botoşani. Vom dispune să fie încunonştințați.
De cele ce preced, am adresat acest proces-verbal semnat de toți asistenții:
Comisar,
C. N. NICOLESCU
Asistenți:
CONST. SIMȚION
V. SIDERESCU
G. OCĂŞEANU
MARK DAVID
JOHAN PAULINA
ANA MITRAŞEVSKI
P. S Transportându-ne la camera ce ocupă Dl. Mihail Eminescu în str. Piața Amzei nr. 6, am găsit pe subînchirietoarea Dna Ecaterina Slavici şi față cu domnia sa şi cu Dl. Siderescu, deschizând uşa cu cheia găsită în baie, am aruncat în interior toate obiectele menționate în inventarul anexat, şi la moment am închis uşa, încuind-o şi sigilând-o, iar cheia s-a luat de noi, spre a se înainta cu acest act.
Comisar C. N. NICOLESCU
ECATERINA SLAVICI
V. SIDERESCU
.....

-27-
Astăzi, 29 iunie 1883

Noi, Comisarul, după stăruința D-lui Ocăşeanu, amicul Dl. Mihail Eminescu şi în considerație, că acesta din urmă (Mihail Eminescu) rămâne gol, am deschis uşa de la camera sa, față cu Dl. Ocăşeanu, cu D-na Slavici şi Dl. Avocat Nica şi luând de acolo un costum de haine (jachetă, vestă, pantaloni) şi o cămaşă, o pereche pantaloni de noap-te, am aplicat la loc numitul sigiliu,

Comisar C. N. NICOLESCU
ECATERINA SLAVICI
TINCA
G. OCĂŞEANU
.....

-28-
[CURATELĂ]
NR. 96811883
Bucureşti 1883 Iulie 9
Domnule Prim-Preşedinte,
Am onoarea a vă înainta un certificat medical (în)registrat la nr.12535/83 şi un proces-verbal, primit cu adresa nr. 21433 a Poliției. Vă rugăm să binevoiți a lua măsuri pentru regularea averei. Primiți asigurarea distinsei noastre considerațiuni.
Prim - Procuror
(indescifrabil)
.....

-29-
(CERTIFICAT MEDICAL)
No. 12535
11/83
Subsemnatul doctor în medicină atest prin aceasta că dl. Emi-nescu adus în căutarea Institutului „Caritatea" din Bucureşti la 28 Iunie 1883 de către Onor Prefectura Capitalei este atins de alienație mintală în forma "manie acută", stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special.
Bucureşti, 5 Iulie 1883
Dr. Şuțu
.....

-30-
[ADRESĂ]
5750
Nr. 9098 1883 Iulie 23 Dos. No. 968/83
D-lui Prefect al Poliției Capitalei
Am onoarea a vă înainta reclama aceasta în original, petițiunea D-lui locotenent Eminovici, înregistrată la nr. 5750/83, comunicân-du-vă în acelaşi timp că până în prezent nu s-a luat de acest tribunal nici o dispoziție pentru punerea sub interdicție a fratelui Mihail Eminescu, aceasta spre facerea celor de cuviință.
Primit adresa

Lt. EMINOVITZ
.....

-31-
AL. CIURCU
EMINESCU - DIN AMINTIRILE MELE

Nu scriu despre Eminescu nici ca să-i descriu viața nici ca să-i analizez operile. Amintirile personale ale cui-va despre o personalitate care aparține neamului au într'atîta interes întru cît nu sînt cunoscute de toată lumea.
Cînd am cunoscut pe Eminescu, nimic nu m-ar fi putut face să prevăd Gloria lui posthumă. Scria la Timpul iar eu la Unirea Democratică, organul junei stîngi. Ne întîlneam din cînd în cînd în vechea cafenea Labes, unde se află acum palatul societăței Națională. Era cafeneaua cea mai frecventată pe vremuri. Ne găseam acolo la o masă din colț cîțiva ziariști, cîțiva transilvăneni, printre cari originalul Teofil Frîncu, şi puneam țara la cale, cum fac toți românii cînd se întîlnesc la cafenea. Eu luam o cafea sau o dulceață, Eminescu şi ceilalți mai adesea cîte o bere şi mai rar cîte un capuținer. În genere Eminescu era tăcut şi gînditor. Mai mult cumpăra de cît vindea. Figura sa cea plină şi dulce de mocan, respira blîndețea şi mai totdeauna părea că surîde. Rîdea bucuros cînd conversația devenea glu-meață şi se amesteca în vorbă, spre a deveni apoi din nou taciturn. Dar cînd se atingea o chestiune care îl interesa mai de aproape, se învioşa, ochii îi sticleau, obrajii i se rumeneau şi devenia expansiv. Ba cîte odată se aprindea şi începea să peroreze. Îl interesau mai ales chestiile naționale, apoi cele sociale şi mai în urmă chiar cele economice.
Dar nimic nu te putea face să ghiceşti în el pe marele poet.
***
Să fi auzit pe Gr. Ventura istorisind cum a descoperit el primele simptome ale demenței bietului Eminescu. Relata re-fero.
Eminescu intrase în cofetăria Capşa şi, postîndu-se în fața biroului unde era instalată d-na Capşa, începu o tiradă politico-socialo-națională, ce puse pe gînduri pe Ventura, care se afla față. Pe d-na Capşa o interesau foarte puțin teoriile pe cari i le debita Eminescu pe un ton vio-lent, cu o voce de stenor şi cu o aprindere, care mergea tot crescendo. Dar n'avea încotro, era nevoită să asculte pe orator şi.... să aprobe.
La un moment Eminescu începu să zbiere tare de tot şi îşi încheie tirada, scoțînd din buzunar un revolver şi spunînd :
- Şi la toate astea nu e decît un leac : să împuşc pe rege.
Gluma se îngroşa. Cu atît mai vîrtos, că Eminescu continua să peroreze, gesti-culînd cu mîna în care ținea revolverul, pe dinaintea d-nei Gapşa, care îngălbenise. Dar nu îndrăznea să se mişte dela bi-rou, de frică să nu irite mai rău pe orator.
Ventura, văzînd pericolul, dar mai ales spaima d-nei Capşa, se puse în fața lui Eminescu şi, aprobînd toate nebuniile pe care le debita, gesticula şi el cu amîndouă mîinile, învîrtind brațele ca şi cînd ar înota şi formînd astfel o pavăză pentru d-na Capşa. Dar gîndul lui Ventura era să pună mîna pe revolver, lucru ce nu reuşi însă să facă, căci Eminescu învîrtea revolverul cu multă energie şi iuțeală.
Atunci Ventura recurse la o stratagemă.
- Zici că vrei să împuşti pe rege, îi zise el lui Eminescu. Dar ştii unde e regele?

- Ştiu, răspunse Eminescu, e la Palat.
- E la Cotroceni, băiete, şi ca să mergi acolo trebue să ai o birje. Ştii ce? Aşa m-ai însufleţit şi m-ai convins prin cuvîntarea ta, încît mă unesc cu tine ca să mergem să împuşcăm pe Vodă. Hai cu mine!
Eminescu primi propunerea şi ambii ieşiră în stradă, ceea ce făcu pe d-na Capşa să scoată un uf! de uşurare şi să părăsească cît mai repede biuroul.-
Odată în stradă, Ventura chemă un birjar şi puindu-se cu Eminescu în trăsură porniră spre Cotroceni. Bine înţeles regele nu era la Cotroceni, dar socoteala lui Ventura era că făcînd o plimbare mai lungă cu trăsura Eminescu se va calma, ceea ce s-a şi întîmplat.
Ajungînd la Cotroceni, Ventura se prefăcu că ia informaţii şi îi spuse lui Emi-nescu că regele a plecat de acolo de un sfert de oră. La înapoiare, venind pe splaiul-Dîmboviţei şi trecînd pe dinaintea băilor Mitraşevski, îi veni lui Ventura ideea că o baie i-ar face bine lui Eminescu şi-l duse acolo, cerînd o baie de putină.
După ce-l instală în baie, Ventura se duse să înştiinţeze pe prefectul poliţiei.
Se ştie că Eminescu a stat mai multe ore în baie şi că a dat drumul la atîta apă fiartă, încît s-a opărit şi cînd au venit să-l scoată, a eşit din putină roş ca un rac fiert.
Deşi Ventura avea obiceiul să exagereze, cred că de data asta a fost veridic.
[Adevărul, 17 octombrie 1911, nr. 7937, anul XXIV, p. 1-2]
.....

-32-
CONST. SIMŢION CĂTRE TITU MAIORESCU

Bucureşti 1883 iulie 12/24
Stimate Domn,
Starea jalnică a D-lui Eminescu şi bunăvoinţa Domniei-Voastre îmi vor scuza, poate îndrăzneala de-a Vă informa în privirea Lui şi de-a Vă supune apeţierii D-nei Voastre gândirile câtorva din amicii săi.
Asară l-am văzut şi după afirmările doctorului şi după toate câte am putut observa noi, boala înaintează agravându-se. Se află - aproape neîntrerupt - foarte agitat. Pronunţă puţine idei şi foarte multe vorbe, care nu aparţin nici unei limbi şi pe care le forţează a se rima în penta şi hexametru. Din mai mulţi câţi l-am văzut pe nici unul nu pare a ne fi cunoscut. Ne-au succes însă, prin mângâieri a-l linişti puţin şi întrebându-l dacă e supărat pe amicii săi ne-au răspuns că: ,,nu". Arătându-i că în curând se va însănătoşi ne-a zis c-un accent plin de durere: „Vedeţi, nu mai ştiu nici o limbă", şi de-aci înainte au început iarăşi în pentametru privindu-ne cu asprime şi nesuferind a-l privi mult în ochi.
Cam aceasta e starea lui de până azi şi pe care doctorul ne-a de-clarat - cu ocazia achitării locuinţei - că n-ar privi-o, chiar ca grea dacă n-ar exista complicaţia boalei în familie. Cu toate acestea ne-a lăsat încă bună speranţă şi în unii din amicii lui s-a stabilit convin-gerea: „că trebuie să se întrebuinţeze toate mijloacele recomandate de ştiinţă spre a-l scăpa".
Cheltuielile necesare să se acopere din cotizaţii lunare de la mem-brii unui grup, ce se va constitui numai din bărbaţi şi amici care s-ar simţi dureros atinşi când s-ar vedea excluşi de la o asemenea între-prindere.

După apreţierile noastre numai în Bucureşti şi Iaşi se poate conta pe 40-50 de amici, ceea ce ajunge.
Odată grupul constituit, cel mai urgent lucru ar fi de-a vedea dacă „aicea" sau „aiurea" i se poate asigura o îngrijire deplină şi mai mi-nuţioasă, observându-se maladia pas cu pas şi înfăţişând-o - după cum cred că se poate - printr-un tablou grafic. În legătură cu proiectata căutare poate că facem bine a Vă mărturisi de pe acum că afară de Bucureşti noi nu cunoaştem specialişti distinşi în această ramură.
Mi-am permis, pentru ceea ce Vă rog să binevoiţi a mă scuza, a supune acestea la apreţierea DVoastre în speranţa că poate dimpreu-nă cu Domnul Teodore Rosetti (actualmente la moşia D-Sale) veţi aproba aceste gândiri şi veţi binevoi a lua conducerea intelectuală în încercarea de-a se scăpa un om ca Eminescu.
Primiţi Vă rog stimate Domn încredinţarea de stimă şi respectul ce Vă port.
CONST. SIMŢION
.....

-33-
MATEI EMINESCU
CĂTRE TITU MAIORESCU

Stimate Domnule Maiorescu
Sunt informat de la D-nul Căţă-Niculescu, că fratele meu Michai Eminescu este serios bolnav; vă rog din suflet răspundeţi-mi urgent unde se găseşte ca să vin a-l lua la mine pentru vreun an şi dacă bine-voiţi a-mi arăta adevărata stare materială a lui ca să vin pregătit, căci am vreo 200 galbeni într-un loc - îi iau şi-i cheltuiesc toţi pentru el.
Terminând şi-n consideraţia distinsei stime ce-o avea el pentru D-voastră, sunt deplin convins că-n cel mai scurt timp posibil voi primi un răspuns exact de la Dumneavoastră şi veţi îndatora prin aceasta şi pe
Servul Dumneavoastră,

Locot. EMINOVITZ
Adresa Lt. Eminovici Comandantul Comp. 1 din al 9-lea de Dorobanţi Cazarma Aslan la R. Sărat
R. Sărat 1883 Iulie 18
.....

-34-
CLARA MAIORESCU CĂTRE EMILIA HUMPEL

[după 15 august 1883]
"El nu recunoaşte pe nimeni, nu rosteşte o vorbă legată. E sgu-duitor, nicio urmă din ceea ce a fost. Băi calde îl liniştesc. Are un frate ofiţer, care e ţicnit; deunăzi a fost şi a vrut să-l scoată [dela Soutzo], şi să-l ia la ţară. Cum însă Eminescu e înscris de Titus, doctorul nu-l liberează decât după declaraţia acestuia. Natural că aceasta nu se poate întâmpla, decât la cererea tatălui, acesta însă n'a scris nimănui aici. Şi Wilhelm zice că e imposibil, că sărmanul trebue să rămâie în cură medica-lă, că la ţară s'ar

pierde cu totul. Burghelea, al căruia cumnat Cerchez a înnebunit, spune că ceva aşa de cumplit, ca la Eminescu, n'a văzut. Fiziceşte e de tot desfigurat”
[Convorbiri literare, ianuarie-mai 1937, p. 21]
[din această scrisoare extrem de importantă pentru subiectul nostru nu a mai rămas decît acest fragment fără început, salvat în mod miraculos, care a fost găsit şi publicat de C. Meissner]
.....

-35-
C. POPASU CĂTRE TITU MAIORESCU

Viena 8/10 (Octombrie) 883
VIII, Skodagasse (pruter? Reitergasse) Nr. 4 H (?) 17
Iubite Nene,
Scuză, mă rog, dacă aşa târziu viu a răspunde, dar abia astăzi am putut vorbi cu Schlager, directorul casei de nebuni a statului.
De prezent este numai un singur loc liber în cl. II, secția violen-ților. Mai curând de două luni nu e speranță că va mai deveni alt loc liber. Cu toate acestea des se întâmplă că un pațient e luat de rude în decursul curei. Atari cazuri însă nu se pot prevedea. Cl. I costă pe zi pentru străini 5 fl., cl. II (3 sau 5 în o odaie) 2,40; cheltuielile extraor-dinare (tutun, cafea etc.) fac pe lună cam 10 fl.
Formalitățile care se cer pentru primire sunt indicate pe pag. 6 şi 7 în statutele aici alăturate.
Asemenea mi-am luat voie a alătura şi prospectul casei lui Leides-dorf. Aici este mult mai scump. Leidesdorf nu se bucură de o reputație prea bună, fiind puțin conştiincios - aşa se zice. Odăi sunt libere... Este însă nea-părat de lipsă a cunoaşte mai înainte cum se manifes-teză boala, pentru ca să se poată pregăti. În genere la casele de nebuni aici, când vrea cineva să ia informații, prima întrebare e: cum e pațientu? violent sau liniştit?
Mă rog a-mi arăta care este diagnoza făcută, pentru ca să cer sfa-tul prof. Meynert, pe care-l cunosc bine.
Mă pun la dispoziția DTale; căci doresc din inimă să nu rămână pierdută o putere atât de distinsă ca Eminescu.
Îți mulțumesc prea mult iubite Nene pentru interesul ce-l arăți față de mine şi mă voi simți prea fericit, dacă pentru viitor îmi va succede a mă face mai demn de atenția DTale. Am speranța că peste opt luni voi putea obține diploma. Ce voi face după asta depinde de mijloacele de care voi putea dispune. Dorința mea este de a intra în serviciul de aici cel puțin pentru un an, ca să mă calific pentru o specialitate şi apoi să trec la Berlin şi Paris, pentru a mai face şi aici studii. Mult mă tem însă, că poziția materială a tatii mă va împiedica de la toate acestea. Aş dori prea mult să ştiu care e opinia DTale.
Al DTale devotat
C. POPASU
Mă rog a comunica respectuoase sărutări de mână Leliței şi Nepoatei.
.....

-36-
TITU MAIORESCU CĂTRE EMILIA HUMPEL

[Traducere – fragment]
Bucureşti, 4/16 Octomvrie 1883
Dragă Emilie,
Pentru Eminescu se găsesc momentan în păstrarea mea 1140 franci. (Regina a dat 500, încă înainte de a-i fi vorbit, deoarece este în Sinaia). Se va mai ține aici o conferință, cu intrare în folosul lui. Cred că cel mai potrivit să vorbească ar fi Alecsandri. De îndată ce s-o înapoia din Sinaia, voi stărui pe lângă dânsul. Când voi avea 2000 franci, ne vom putea gândi la transportarea lui la Viena. Deo-camdată şi aşa nu-i prea târziu, deoarece el este încă neschimbat, în starea aşa numitei „manii delirante".
Cum va începe să se liniştească, va fi posibilă transportarea...
Al tău frate bun
.....

-37-
T. MAIORESCU
CĂTRE GEORGE EMINOVICI

DOMNULUI GEORGE EMINOVICI
Ipăteşti (Distr. Botoşani)
Bucureşti 8/30 Octomvrie 1883.
Stimate domnule,
Starea fiului D-stră şi amicul nostru literar Mihai Eminescu nu s-a îndreptat încă şi aşa am hotărât cu toți cei de aici, să-l trimitem pe cheltuiala noastră la Institutul de alienați din Viena şi să-l lăsăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l aşezăm la Golia sau la Mărcuța, ca pe un bolnav fără leac.
Cu prilejul venirii D-stre la Bucureşti ne-ați declarat, că lăsați asupra noastră toată îngrijirea materială şi morală pentru nenorocitul D-stră fiu. Cu toate aceste, m-am crezut dator a vă da de ştire despre cele de mai sus. Primiți, vă rog, încredințarea deosebitei mele stime,
TITU MAIORESCU
.....

-38-
LIVIA DYMSZA CĂTRE EMILIA HUMPEL

Bucureşti, 21 Octomvrie 1883
Str. Mercur, 1
Dragă mătuşă Emilio,
Azi dimineață am văzut la gară pe Eminescu, care a plecat la Viena cu un păzitor şi cu d-l Chibici. El fusese adus în cupeu cu o oră încă înainte de plecarea trenului şi, după cum ne povesti Ch., trecuse foarte încântat prin străzile puternic luminate de

soare, îi făcuseră mai cu seamă mare plăcere numeroasele acoperişuri noui de tinichea. Când ne apropiarăm de cupeu, păzitorul deschise fereastra. Eminescu întinse îndată mâinile afară, se puse la fereastră şi, făcându-şi un "ochian" din degetul cel gros şi din arătătorul ambelor mâini ce-l ținea la ochi şi râzând foarte înveselit, spuse lui papa : "Dr. Robert Mayer, marele moment, o conspirație şi colo marea domnişoară"; apoi scuipă de câteva ori, începu să râdă şi se aşeză. Păzitorul ridică geamul şi E. continuă să vorbească, scuipă apoi de două ori în geam. În momentul plecării îl nelinişti flueratul şi sunatul şi începu să strige Argus, nu se ridică însă de pe canapea. A devenit ceva mai slab, ceea ce se vede cu deosebire la mânile lui, reduse acum la mânuşițe de copilaş, cu păstrarea însă a gropițelor. E palid, ras ca şi mai înainte, numai musteața-i e lungă şi sprânce-nele ciudat de stufoase. Unghiurile ochilor s'au lăsat în jos, ceea ce-i dă o înfățişare de chinez. Expresia este de om obosit, nu mai e nimic din fixitatea ce o avea în ziua, în care, deja nebun, a fost ultima oară la noi, chiar în ziua internării lui. În total, un aspect destul de liniştitor. La drept vorbind, nu prea voiam să merg la gară, te stăpâneşte un sentiment atât de dureros pentru el, acesta însă dispare cu total la vederea-i. Nu ştiu cum să mă exprim; la un om sănătos aş califica o asemenea atitudine drept exaltată veselie. În tot cazul, el nu suferă deloc. Vocea-i şi râsul lui sunt exact ca mai înainte, cînd făcea mare haz de anecdote popeşti. Soutzo crede ca nu prea e speranță de îndreptare. Acum s'a dus, fie spre a intra in institutul de Stat la Schlager, fie, de nu va fi loc acolo, la Leitersdorf, unde se află şi Cerchez. Papa i-a scris lui C. Popazu, care va fi la gară spre primire.
[Convorbiri literare, 1937, ian.-mai, p. 22-23]
[Din păcate „restul scrisorii lipseşte", aşa cum scrie C. Meissner, care a găsit şi acest text important.]
.....

-39-
AL. CHIBICI-REVNEANU
CĂTRE TITU MAIORESCU

TITUS MAIORESCU, BUC.
Prin concursul Popasu internat imediat pațientul Leidesdorf cu 150. Cu puține escepțiuni pațientul fu liniştit în drum. Stau hotel Royal.
CHIBICI
1883, 2/XI
.....

-40-
C. POPASU CĂTRE TITU MAIORESCU

Viena 3/11(XI) 883
VIII, Skodagasse 6 W 17
Iubite Nene,
Pe Eminescu l-am internat imediat în institutul lui Leidesdorf, nefiind la Schlager nici un loc liber. O diagnoză şi o prognoză încă nu s-a putut face; abia după 10 zile,

după ce se va studia pațientul se va putea spune ceva. În tot cazul, cred că mai întâi de toate va fi de lipsă o cură anti-syphilitică.
Dl. Grigoroviza este gata la orice serviţiu. Deocamdată Leidesdorf nu pretinde nici o garanță. Dacă va fi trebuință uşor vom putea face aici această formalitate.
Un preț mai mic de 5 fl. pe zi mi-a succes a scoate, deşi i-am spus lui Leidesdorf că bolnavul n-are avere şi că trebuie susținut de amicii lui.
Am convenit cu Leidesdorf să am intrare liberă la Eminescu, aşa ca să-l pot vedea când voi vrea. Cel puțin odată pe săptămână cred că voi putea ieşi la Döbling. Astfel va fi posibil a Te ține în curent despre toate.
Al DTale prea devotat,
C. POPASU
Săratări de mâini Letiței Şi Nepoatei.
.....

-41-
C. POPASU CĂTRE TITU MAIORESCU

Viena 26/11 1883
D-LUI TITU MAIORESCU LA BUCUREŞTI.
Eminescu e tot cum îl ştii D-ta. Diagnoza încă nu s-a putut face pentru că a patra zi după ce l-am internat, a fost lovit de un atac de paralizie cu crampe, care însă n-a durat decât scurt timp şi a trecut fără să lase urme. Acest atac îngreuiază mult diagnoza, iar prognoza o face şi mai puțin favorabilă decât era înainte. Trebuie însă aşteptat, căci e posibil să urmeze o paralizie; până acum nu se poate observa nimic.
Nu ştiu cum era Eminescu în internatul din Bucureşti. Mi se pare ceva mai liniştit. Prof. Obersteiner, tovarăşul lui Leidesdorf, a constatat unele momente, deşi puține, mai bune, când e conştiu de starea în care se află - devine melancolic şi de tot liniştit. A botezat întreg personalul din internat. Leidesdorf ist der Konig von China, Obersteiner: H. Heine, Konig der Juden; fiecare e rege. Mai zilele trecute a discutat cu Obersteiner despre vechimea limbii române aşa: fiindcă limba română e urmaşa celei dacice, care a fost cea mai veche, limba română e astăzi cea mai veche. Obersteiner îmi spuse că în decursul acestei convorbiri, care a durat 15 minute, Eminescu a vorbit binişor.
Al D-tale devotat
C. POPASU
.....

-42-
TITU MAIORESCU
CĂTRE EMILIA HUMPEL

Bucureşti, 6/18 Decembrie 1883
DRAGĂ EMILIE,
Despre Eminescu o notiță primită dela doctorul Obersteiner, asistentul doctorului Leidesdorf. El are un «uşor acces de paralizie, cu crampe, care deşi n'a lăsat urme, înrăutăleşte şi mai mult prognosa».

Altminteri aceleaşi deliruri în conversaţie.
În răstimpul acesta am trimis astăzi corectura ultimei coli (nr. 20) tipografiei Socec-Teclu, care tipăreşte într'o admirabilă ediţie poeziile lui Eminescu, aşa că peste vre-o zece zile apare volumul pe care, natural, ţi-l voi trimite imediat. Îi mai scriu numai o scurtă prefaţă.
Poeziile, aşa cum sunt orânduite, sunt cele mai strălucite din câte s'au scris vre-o dată în româneşte şi unele chiar în alte limbi. Unele absolut inedite, mai ales un foarte frumos sonet despre Veneţia şi o Glossă.
Deasemenea apar traduse în româneşte şi «Schiţele din Moldova» de Kotzebue. Cu trei zile în urmă am corectat şi revăzut ultima coală. Ţi le voi trimite poimâne.
În ultimele trei săptămâni am corectat zilnic câte 4 coli, două din Eminescu, două din Kotzebue. Pe lângă aceasta, Cameră, advocatură şi Academie. Un adevărat călăreţ de circ pe patru cai deşelaţi.
Na, la sfârşitul anului, pela 27 Decembrie stil vechiu, vin la Iaşi pentru două zile. Până atunci, rămâi cu bine.
TITU
.....

-43-
C. POPASU CĂTRE TITU MAIORESCU

Viena, 16 XII 1883
Iubite Nene,
De două ori am fost la institut fără de a fi putut vorbi cu Leidesdorf sau Obersteiner. Am lăsat cartea, cerând informaţii, mai cu seamă diagnoza. Zilele trecute am primit de la Leidesdorf epistola pe care îmi iau voia a o alătura. Sâmbătă, cred, cred că voi putea vedea iară pe Eminescu şi voi putea afla mai multe de la Leidesdorf. Al DTale prea devotat,
C. POPASU
Săratări de mâini Letiţei şi Nepoatei.
.....

-44-
C. POPASU CĂTRE TITU MAIORESCU

Viena 28/12 1883
D-LUI TITU MAIORESCU LA BUCUREŞTI
Astăzi am fost la Eminescu. Starea lui nu s-a schimbat deloc. Atacul care l-a avut, se vede că n-a fost de paralizie, căci după atâtea săptămâni a rămas fără urmări. Poate a fost numai o iritaţiune mai mare a centrelor motorice, care a trecut imediat.
Momente mai limpezi are. Mai cu samă, dacă cineva insistă cu întrebări, dă răspunsuri destul de bune. Din nefericire însă atari momente are prea puţine şi trec prea iute. Într-un atare moment săptămâna trecută a întrebat pe doctor ce să facă, că se simte slab şi ostenit. Doctorul îi zice că e natural să fie aşa, dacă toată ziua se învârteşte în odaie şi mereu vorbeşte. Eminescu îi răspunde că el e ca un ceasornic, care până e întors, merge; aşa şi el trebuie să umble şi să vorbească mereu până când

nu mai poate.
Am rugat pe profesor, dacă se poate să-l înduplece să scrie ceva. Până acum însă nu i-a succes decât să-l facă să promită că va scrie D-lui Chibici. Dacă însă-i dă hârtie ca să scrie scrisoarea, zice că acum nu poate, dar are să scrie.
De câteva zile are un catar la ureche (otitis). Profesorului i-a spus că asta a avut-o când era de opt ani.
Al d-tale prea devotat,
C. POPASU
.....

-45-
CINEVA CĂTRE TITU MAIORESCU

[traducere]
Domnia Voastră,
Domnul Eminescu suferă o stare maniacală cu accese, a cărei cauză trebuie căutată într-o boală luetică.
În consecinţă nu este exclusă o semiînsănătoşire (halbes = jumătate).
Al dvs. prea devotat
.....

-46-
MIHAI EMINESCU
CĂTRE A. CHIBICI REVNEANU

Döbling 12/24/ Ianuarie 1884
IUBITE CHIBICI,
Nu sunt de loc în stare să-mi dau seama de boala cumplită prin care am trecut, nici de modul în care am fost internat aici în ospiciul de alienaţi. Ştiu numai atât că boala intelectuală mi-a tre-cut, de şi fizic stau îndestul de prost. Sunt slab, rău hrănit şi plin de îngrijire asupra unui viitor care de-acum înainte e fără -îndoială şi mai nesigur pentru mine decât oricând.
Ceea ce-aş voi să ştiu dela tine este dacă cărţile şi lada mea sunt în oarecare siguranţă şi dacă pot spera să le revăd. In ladă trebue să se fi aflând şi ceasornicul pe care l-am fost scos dela Simţion. Încolo aş voi să ştiu dacă pot scăpa de aci, unde în ade-văr îmi pare că stau fără nici un folos. Tratamentul pare a con-sista în mâncare puţină şi proastă şi în reclusiune; - încolo n'am observat nimic în maniera de-a mă trata. Sufăr cumplit, iubite Chibici, de lovitura morală pe care mi-a dat-o boala, o lovitură irepa-rabilă care va avea influenţă rea asupra întregului rest al vieţii ce voiu mai avea-o de trăit. Asemenea nu ştiu nimic asupra pozi-ţiei pe care mi-aţi creat-o în acest institut. Cine plăteşte pentru mine aci şi cine are grijă de mine? D-l Maiorescu a trecut pe aci într'o zi, dar a stat mai puţin de un minut şi nu mi-a spus nimic în ce mă priveşte, încât, de şi mi-am venit în fire de mai bine de două săptămâni, nu ştiu absolut nimic asupra sorţii care mă aşteaptă, căci sper că nu voiu fi condamnat a petrece aci ani întregi fără necesitate.
Doctorii mi-au spus că trebue să-ţi scriu ţie în privirea aceasta. Mi-aduc în adevăr

aminte c'am venit cu tine în tren, dar încolo nu mai ştiu nimic decât că am stat închis şi am suferit nu numai de halucinaţiuni, ci şi mai mult încă de foame. Mă 'ntreb acum dacă e vorba ca, cu cheltuială şi anume, să continue regimul sub care trăesc, regim cu totul fără folos atât pentru mine cât şi pentru amicii cari au binevoit a se interesa de mine şi a mă trimite aici.
Fii bun, iubite Chibici, şi respunde-mi cum stau lucrurile cu mine. Doctorii de aici îmi vorbesc de d. Maiorescu şi de tine. Eu ştiu despre tine că tu n'ai mijloace pentru a îngriji de mine în starea în care sunt. Îmi sunt dar necunoscute măsurile pe cari d. Maiorescu va fi binevoit să le ia în privire-mi şi văd pe de altă parte că doctorii dela institut nu ştiu asemenea nimic, ci se mărgi-nesc a-mi cita numele d-sale şi al tău, ceea ce - în izolarea în care mă aflu - nu e de natură a mă satisface. Şi, în adevăr, nu-ţi poţi închipui starea în care un om se află într'un institut de alienaţi, după ce şi-a venit în fire. Neavând nimic de lucru, închis alături c'un alt individ, hrănit rău precum se obicinuieşte la spitale şi lăsat prada celor mai omorîtoare grije în privirea viitorului, mi-e frică chiar de-a-mi plânge soarta căci şi aceasta ar fi interpretat ca un semn de nebunie. Astfel, fără speranţă şi plin de amare îndoieli, îţi scriu, iubite Chibici, şi te rog să-mi lămureşti poziţia în care mă aflu. Eu aş vrea să scap cât se poate de curînd şi să mă întorc în ţară, să mă satur de mămăliga strămoşească, căci aici, de cînd mă aflu, n'am avut nici odată fericirea de-a mânca măcar până la saţiu. Foamea şi demoralizarea, iată cele două stări continue în care petrece
Nenorocitul tău amic
M. EMINESCU

.....

-47-
P. MISSIR CĂTRE TITU MAIORESCU

Iaşi 24 Ianuarie 1884
Iubite D-le Maiorescu!
Prin bunătatea D-nei Humpel am aflat astăzi îmbucurătoarea veste despre Eminescu, am văzut şi cuprinsul scrisorii Dvoastre şi copia de pe scrisoarea amicului nostru am luat-o şi am arătat-o imediat Dlui Negruzzi şi cu toţii nu ne încredem că a fost cu putinţă o prefacere atât de grabnică. Cea mai puternică impresie a făcut această scrisoare asupra Dnei Humpel, care m-a chemat imediat şi cu o bucurie văzută avea mare nerăbdare să-mi dea dovezile vestei ce-mi comunica.
De mâine mă voi pune pe lucru să strâng toţi banii şi pe luna Ia-nuarie sper că cel mult până Sâmbăta viitoare să-i încasez din toate părţile şi să vi-i trimit. Vă voi trimite în acelaşi timp o listă de toate încasările făcute din septembrie şi până acum.
Dintr-o scrisoare trimisă de Boghean lui Dimitrescu aflu că Bo-ghean la ultima vizită făcută lui Eminescu îl găsise deja în stare mai liniştită, dar că şi lui i se pare că e prea mică odăiţa în care era aşezat. Voi scrie lui Boghean să meargă să-l vadă şi să ne comunice impresiile lui.
Al Dvoastră devotat amic
P. MISSIR

.....

-48-
EMILIA HUMPEL CĂTRE TITU MAIORESCU

[traducere]
Iaşi 25 ian. 84
Dragă Titus,
Bucuria mea pentru scrisoarea ta este de nedescris! Nu-i de mirare că în (această) stare de spirit cred mai mult decât de obicei în compătimiri şi presimțiri. Cu câteva ore înainte îi scrisesem lui Mite şi îi vorbisem mult despre Eminescu, între altele spusesem: „ar trebui să se facă bine, apoi etc." şi către seară scrisoarea ta îmi aduce împli-nirea dorinței atât de mari, dar atât de nesperate!
Lucrul cel mai important mi se pare: să i se ia grija din suflet despre viitorul lui, să i se lămurească cât de generală este recunoaş-terea şi simpatia care i se aduc. Le-a cumpărat scump săracul! În al doilea rând, părerea mea ar fi ca el să nu părăsească institutul prea devreme. Regimul de foame, despre care se plânge atât, trebuie să-şi aibă justificarea lui. Desigur, ar trebui să se împace cu şederea acolo; cred că acest lucru se va realiza nu prea greu, dacă ştie că prin aceasta viitorul său nu este periclitat.
Dragă Titus, n-ai vrea tu însuți să-i scrii? Cine altul decât tine ar putea găsi cuvintele cele mai potrivite? În asemenea situații, ca aceea în care se găseşte, lucrul acesta este atât de important; oare Popasu şi toți ceilalți au delicatețea necesară pentru a vorbi unui bolnav psihic?
Cu Missir am vorbit chiar aseară şi chiar aseară s-a dus plin de bu-curie la Negruzzi cu scrisoarea lui Eminescu. În sfârşit, toți ne-am bucurat extraordinar şi-ți mulțumim pentru vestea frumoasă şi în special pentru grija călduroasă pe care i-o consacri. Tot ceea ce plănu-ieşti pentru viitorul lui apropiat mi se pare atât de drept şi de frumos!
EMILIE
.....

-49-
C. POPASU CĂTRE MAIORESCU

Viena 30/I 1884
D-LUI T. MAIORESCU, LA BUCUREŞTI
De la plecarea d-tale am văzut pe Eminescu de mai multe ori. Starea lui se ameliorează din zi în zi şi dacă progresul spre bine se va face tot aşa de grabnic ca până acum, atunci este bună speranță că peste puțin timp va putea ieşi din institut - profesorul crede că peste o lună.
Ieri am conversat cu el aproape o oră. Tot timpul a fost liniştit şi clar. M-a întrebat cu mult interes cine îngrijeşte de el şi cine plăteşte pentru el, cum era în iritațiune, căci el presupune că era foarte rău. De câteva zile a început a ceti câte ceva. Cu un cuvânt, merge spre bine; este mult mai bine de cum era, când l-ai văzut d-ta. Şi dacă nu va veni ceva la mijloc, de pe acum trebuie gândit ce este de făcut cu el imediat după ce va ieşi din institut, căci de o ocupație serioasă şi obositoare va trebui ferit mult timp. Cred că o călătorie (poate în Italia) i-ar prinde bine, ba chiar este indicată.
Al d-tale prea devotat,

C. POPASU
.....

-50-
D. BOGHEAN CĂTRE P. MISSIR

[fragment]
Wien, VIII
Viena, 1/2/84 Weihburggasse, 26
Iubite Missir!
...Şi acum să trecem la motivul principal al scrisorii tale.
Las la apercepția ta plină de tact, dacă cele ce sunt constrâns, sper în interesul lui Eminescu, a-ți comunica aici, sunt susceptibile de a fi cetite în totalul „Junimei" întregi ori comunicate numai parțial unor junimişti aleşi, pentru un scop anumit.
Sunt acum două luni, când am sosit aici, l-am vizitat pe Eminescu fără a mă prezenta lui, l-am putut vedea şi auzi şi aceasta pentru a evita orice emoțiune. Era cu o glugă pe cap făcută din coperta crivatului şi zice că e aci Buda, aci un brahman indian - că numără la alfabetul său egiptean, că drul Obersteiner ar fi Heine etc. Agresiv nu fusese niciodată. Diagnoza nu era bine stabilită, se credea că ar fi fost „Progressive Paaralehse des Irren - Afecțiune progresivă nebunilor" şi se aştepta o schimbare, numai pentru a se putea confirma această diagnoză ori modifica. Mă exprimasem îndată la doi sau trei junimişti încă, pe cât ştiu eu că de se confirmă sus-zisa diagnoză cazul era prognostic tare dubios, deşi sonațiunea tare rară era de tot exclusă.
Azi însă Eminescu e de câteva săptămâni complet restabilit. Vin chiar acum de la Dobling, unde m-am întreținut cu dânsul o jumătate de oră fără a fi putut descoperi în vorba lui nici o urmă cât de palidă de demență. Boala lui era o pseudopsyhoză sifilitică care a trecut cu iodul care l-a luat. Nu-i melancolic, dar psihic deprimat. Grija lui este sărăcia. Nu ştie cine l-a trimis şi în ce condiții se află în ospiciu şi mai ales cine are să-l scoată. Îmi mărturisea că grija asta nu-l lasă să doarmă noaptea. Când i-am spus că ar fi bine să iasă - o dată a venit la
Viena - mai ades, el îmi mărturisi că e tare sărac, n-are nici un ban, [ceea ce] e momentan realitate.
Atunci l-am asigurat că operele lui care s-au tipărit (el poseda un exemplar) se vând şi din asta se va strânge mult; atunci zâmbi E[minescu] ironic: „Nu ştiu eu cât se ceteşte la noi!" îmi zise el; „ş-apoi nici nu-mi place că s-au publicat fără să le pot revedea, era atâta de îndreptat!" Şi când i-am zis că le va putea revedea la o a două ediție îmi spuse cu acelaşi zâmbet că nu speră să vadă o a doua ediție - şi aceasta nu că nu va trăi - ci tot pentru că se citeşte puțin de tot la noi. Doctorul Obersteiner (traducătorul „Funcțiunilor creierului" a lui Ferrier) care era de serviciu, îmi comunică că nu mai vede nici un motiv pentru reținerea lui E[minescu] în ospiciu şi că s-ar fi exprimat în sensul acesta Dlui Maiorescu, care i se pare că e cunoscătorul principal a[l] soartei lui Eminescu acum. O trecere directă a lui E[minescu] în ocupații care cer o încordare mentală ar fi tare nefolo-sitoare. Mult mai bine ar fi dacă s-ar putea să fie scos din Dobling cît mai degrabă şi să petreacă câteva luni într-o climă caldă liniştit pentru a se putea retaura complet şi ieşi din stadiul de convalescență în care se află. Ar fi însă tare hazardat a-l lăsa în voiaj singur.

Deocamdată ar fi tare folositor de i s-ar trimite din partea competentă o asigurare mai positivă decât cuvintele mele, ca să nu se creadă aşa de lipsit de orice mijloace şi părăsit, neştiind ,,cine are să vie o dată să-l scoată din ospiciu". Că stă între alienaţi ştie pozitiv. Şi aceasta contribuie a-l deprima. Se ţine izolat şi-mi declară motivul. Nu apare în salon, unde vin câţiva „alienaţi" pe care nu-i cunoaşte, nici are ce vorbi cu ei, nici poate lua parte la conversaţiile lor. Când mi se comunică că ponderea corpului lui a crescut în scurt timp cu 6 până la 7 kilograme, mă întreabă E[minescu] ce are a face ponderea că el crede că sănătatea depinde de starea sănătăţii genitorilor şi circumstanţele de existenţă a individului născut şi nu de pondere. După explicaţia dată, rămase convins. Alimentaţia nu-i pare destul de abundentă. În adevăr fară a jigni igiena, atât de preţioasă pentru dânsul ar putea consuma ceva mai mult. Citeşte teatru uşor. A voit să scrie azi lui Dl. Maiorescu. Dar nu ştie ce, zice el, fiindcă nu ştie unde se află. Vezi, o asigurare în sensul acesta ar fi deocamdată tare preţioasă pentru confirmarea stării lui psihice şi împărtăşirea grijei acestui puternic corosiv a[l] minţii. Apoi o călătorie şi în fine va putea fi redat patriei.
Cunoscând entuziasmul tău în întreprinderi de soiul acesta, am convingerea că cuvântul meu nu cade pe pământ sterp. Pentru informaţii mai departe stau la dispoziţie. Te salut cu cordialitate,
D. BOGHEAN

.....

-51-
P. MISSIR CĂTRE TITU MAIORESCU

Iubite Dle Maiorescu!
Am primit alaltăieri alăturata scrisoare de la Boghean din Viena, în privinţa lui Eminescu. Veţi vedea din această scrisoare cât de nece-sară este scoaterea lui Eminescu din ospiciu. Am citit cele ce îmi scrie Boghean Dlui Jacob Negruzzi şi Doamnei Humpel, care au fost asemene de părere că trebuie de luat dispoziţiile spre a-l trimite cât mai curând într-o climă caldă. Dacă nu poate merge nime din Bucureşti să stea cu Eminescu, cred că se va găsi din Viena un băiet, care să primească cu bucurie. În privinţa contribuţiilor care se adună pentru Eminescu, pentru a mai atenua faţă de dânsul natura mijloa-celor întrebuinţate de noi, s-ar putea să i se spună, că cea mai mare parte din bani se dau de către Epitropia Sf. Spiridon sau vreo altă Epitropie din Bucureşti.
Dacă pentru cheltuielile ce vor necesita trimiterea lui Eminescu în altă parte ar fi nevoie de mai mulţi bani decât se strâng acum, vă rog să mă înştiinţaţi de măsurile ce trebuie luate.
Primiţi vă rog cordiale salutări de la al Dv. devotat amic
P. MISSIR
Iaşi, 7 fevruarie 1884

.....

-52-
C. POPASU CĂTRE T. MAIORESCU

Viena 9/2/1884
D-LUI T. MAIORESCU LA BUCUREŞTI
Astăzi am scos pe Eminescu la preumblare. Teama că zgomotul şi lumea de pe stradă vor produce asupră-i vreo iritaţie din fericire a rămas neîndeplinită. Tot timpul a fost liniştit şi se vedea că se simte bine.
De la ultima mea vizită până astăzi Eminescu a progresat relativ binişor fizic[eşte]. Nu ştiu ce să zic despre starea lui psihică. Primeşte a intra în orice conversaţie, vorbeşte clar şi mi se pare că memoria i-a rămas neatinsă. Ceea ce mi se pare curios e interesul ce-l arată de a şti, dacă se plăteşte pentru el la institut şi cine plăteşte. Este o deosebită dispoziţie, care-l preocupă în momentele când vor-beşte despre asta - o îngrijire, o întristare. Mult se plânge de reaua mâncare din institut. De la un om care ştie cât de greu bolnav a fost - şi Eminescu ştie - se aşteaptă să se bucure mai mult că a scăpat de boală şi să nu se ocupe mereu cu un lucru atât de secundar.
Pentru ca să fie cel puţin câteva momente pe zi în societate, am rugat pe prof. Leidesdorf să-l ia la masă la el. În fiecare zi îl invită, dar nu voieşte să meargă. Astăzi, întrebându-l pentru ce refuză, mi-a spus că n-are haine curate şi astfel nu e destul de prezentabil. Se vede că încă nu-i place societatea. Cred însă că cu timpul se vor îndrepta toate şi de pe acum cam timpului va trebui lăsat rolul. Ce crezi d-ta că e de făcut după ce vă ieşi din institut? N-ar fi indicat un voiaj?
Deputaţii români de aici care se interesează mult de Eminescu, doresc să aibă poeziile lui. Mă rog la ocazie a mă informa unde se găsesc de vânzare. AI d-tale prea devotat,
C. POPASU
.....

-53-
PROF. DR. OBERSTEINER
CĂTRE TITU MAIORESCU

[traducere]
Wien-Döbling 10 Fevruar 1884
Stimate domn,
Spre răspuns la scrisoare Dv. vă aduc vestea îmbucurătoare că starea d-lui Eminescu se îndreaptă încet dar statornic. Părerea ce v-aţi făcut asupra scrisorii d-sale este cu totul justă. În convorbirile sale chestiunea hranei este punctul central. El nu-şi poate încă da samă asupra stării prin care a trecut. Însă şi în această privinţă avem un progres netăgăduit. Numai este aşa de închis în sine şi se poate discuta cu el asupra tuturor chestiilor ce nu-l privesc personal, de pildă, asupra literaturii germane ş. a. Până nu demult Eminescu nu era în stare a citi ceva fără întrerupere, şi petrecea cea mai mare parte a zilei fără ocupaţie. Acum însă citeşte dramele lui Hebbel, pe care i le-am recomandat.
D-l Rosetti a vizitat odată pe d-l Eminescu, iar d-l Popasu a făcut ieri o mică plimbare cu Eminescu, în trăsură, care l-a înveselit în chip vădit şi de atunci s-a hotărât a lua parte la masa familiei mele, ceea ce mai înainte mereu a refuzat. În chipul acesta dorim să-l deprindem cu libertatea şi cu lumea din afară.

Pe de altă parte ar fi bine dacă s-ar găsi cineva care să se ducă cu d-l Eminescu pe câtva timp în Italia bunăoară, deoarece întoarcerea sa în țară din felurite puncte de vedere nu se poate încă recomanda. Asta îmi pare o tranzație mult mai preferabilă - având în vedere ocupațiunea lui de mai înainte - decât să fie ținut în institut peste timpul absolut trebuincios, unde, cu toate libertățile ce i se înlesnesc, trebuie să se simtă strâmtorat. Îmi iau dar permisiunea a supune binevoitoarei Dv. aprecieri propunerea de mai sus etc.
OBERSTEINER
.....

-54-
C. POPASU CĂTRE TITU MAIORESCU

Viena 16.II.1884
Iubite Nene,
Astăzi a fost Eminescu la mine. Între altele, spunându-mi că am să-ți scriu DTale şi întrebându-l dacă nu este dispus a-Ți adresa şi dânsul câteva rânduri, a scris scrisoarea pe care mă grăbesc a o ală-tura aici. Starea lui e tot aceea care era în rândul trecut când l-am văzut. Cea mai fierbinte dorință-i este a se vedea ieşit din institut, pentru care a căpătat o mare aversiune. Respectuoase salutări de la al DTale prea devotat,
POPASU
Sărutări de mâini Letiței şi Nepoatei.
.....

-55-
[P. P. CARP?] CĂTRE TITU MAIORESCU

[Traducere]
Viena, 17 februarie 84
Dragă Titus,
Tocmai vin din Döbling unde l-am văzut pe Eminescu. După cât pot aprecia nu este încă perfect vindecat. Ochiul este cam tulbure, mâinile slabe şi degetele ascuțite, de asemenea are o anumită sfii-ciune în a ieşi din camera sa şi...
Leiderdorf a vrut să-l atragă la masă la mine.
.....

-56-
C. POPASU CĂTRE TITU MAIORESCU

[fragment)]
Viena 2/3 (III) 884
Iubite Nene,
Cred că Dl. Chibici-'Ți va fi dat informații despre Eminescu. Între altele, cred că-Ți va fi scris, că a avut o mică greutate până când l-a putut îndupleca pentru călătoria prin Italia.

Mă aşteptam la aceasta, căci de când am început a vorbi cu Eminescu despre atare călătorie îmi spunea că i-ar conveni a se reîntoarce în țară. Se opunea pentru că se temea că în Italia va fi iarăşi internat în vreun institut sau va fi lăsat să se piardă acolo pe undeva. În fine s-a deprins cu ideea de a face călătoria şi astfel miercuri a ple-cat. Sper că impresiile ce le va primi vor contribui mult la îmbunătă-țirea stării lui.
[C.Popasu]
.....

-57-
HARIETA EMINOVICI
CĂTRE TITU MAIORESCU

Ipoteşti, 1884, Martie, 7
Stimabile Domnule
Veți fi auzit despre nefericirea mea că iubitul meu tată şi tot-deodată şi a lui Mihai Eminescu a murit la 8 fevruarie a.c. Mă aflu într-o poziție foarte tristă, văzându-mă aşa de nefericită şi prin grava boală a fratelui Mihai, despre care n-am nici o ştire, decât acele ce se aud de prin jurnale.
Aflând încă de la răposatul tată, că Domnia Voastră ați luat asupra DVoastră îngrijirea lui materială şi-l sprijiniți după cum se poate, Vă rog din toată inima a mă înştiința în ce grad se află boala fratelui meu în prezent şi ce ştiri aveți DVoastră despre sărmanul Mihai, căci nu ştiu unde a mă adresa.
Mulțumindu-vă din toată inima pentru generozitatea care ați pro-bat-o totdeauna cu nefericitul şi iubitul meu frate Mihai, Vă rog a-mi răspunde, dacă posedați vreo informație, de se află mai bine, sau de-plin bine la minte, dar am aflat că ar fi paralizat la o mână şi un picior.
Doi medici de aici, care cunosc bine pe Mihai ar dori să ştie gradul paralizării şi la care mână şi picior l-au aflat această nenorocire.
Sperând că Domnia Voastră veți binevoi a-mi răspunde cât de puțin, sum cu profund respect a DVoastră supusă
HARIETA EMINOVICI
.....

-58-
TITU MAIORESCU
CĂTRE A. CHIBICI-REVNEANU

(fragment)
Bucureşti, 8/20 Martie 1884
Iubite Domnule Chibici,
Prima scrisoare a d-tale, cea de la Viena nu am primit-o. De câtva timp, poşta noastră e mai neglijentă. Am primit numai o scrisoare din Florența. Nu am trebuință să-ți spun impresia ce ne-a făcut-o.
Te rog acum de un lucru. Fiindcă amicul nostru E[minescu] pare aşa de doritor de Țară, întreabă-l unde anume şi cum vrea el să trăiască aici? De „Timpul” nu mai

poate fi vorba fiindcă toată această întreprindere ziaristică e în momentul de a înceta sau de a se contopi cu „Binele public” şi în alte asemenea idei.
Ştii că Teod. Rosetti a oferit d-lui Eminescu să şadă la ţară la d-sa, la Soleşti câtva timp. Nu ştiu, dacă d-l Em. va fi mulţumit în singurătatea aceea completă la Soleşti. Vrea să meargă deocamdată la Iaşi la Creangă? Noi am despăgubi pe Creangă în asemenea caz de cheltuiala sa, şi am continua a da d-lui Em. un ajutor lunar până va găsi o ocupaţie definitivă care să-i convie. Vrea să meargă la Râmnicu-Sărat la fratele său ofiţerul?
Poate să meargă la Botoşani la căsuţa părintească?
Fă bine răspunde-mi, pentru a-ţi mai scrie atunci şi eu un rând poste-restante la Viena. Căci d-ta de la Viena vei avea a hotărî, dacă te întorci direct la Bucureşti cu Em. sau mergeţi întâi împreună la Iaşi, şi te întorci apoi singur la Bucureşti.
Mai scrie-mi totodată, fiindcă s-a pierdut scrisoarea din Viena, care este părerea lui Obersteiner asupra dietei de urmat mai departe.
Şi în orice caz nu uitaţi că toţi prietenii vă urmăresc cu cea mai caldă simpatie prin frumoasele locuri, unde vă aflaţi, şi vă doresc la amândoi să petreceţi cu voie bună puţinele momente de călătorie, care au să vă distragă din cenuşeria vieţii de toate zilele, care vă aşteaptă cu toată plictiseala ei la întoarcere.
Dar amicul Em. De ce nu-mi răspunde la scrisoarea mea, ce sper că a primit-o la Viena în preziua plecării de acolo?...
Al d-tale cu o amicală strângere de mână,
T. MAIORESCU
.....

-59-
T. MAIORESCU CĂTRE H. EMINESCU

Bucureşti, 14/26 Martie 1884
Domnişoară,
Departe de a fi supărat, că mă întrebaţi despre starea actuală a fratelui D-voastră Mihail, daţi-mi voie a vă spune, că m-am mirat, cum de nu m-a întrebat nimeni din familia lui despre soarta şi întreţinerea lui, de când este trimes de noi, în Viena. Nu-mi pot explica această indiferenţă a familiei; mai ales găsesc inexplicabil pe fratele său, ofiţerul.
Dar, în fine, bine că mă întrebaţi măcar acum.
Mihail Eminescu şi-a revenit în fire după sfatul doctorilor din Viena a ieşit din Institutul de alienaţi al lui Leidesdorf ca însănătoşat. Tot după sfatul lui Leidesdorf se află acum într-o călătorie de distracţie, împreună cu amicul său Chibici, pe care l-am însărcinat noi ca să-l însoţească. În momentul de faţă sunt la Florenţa; peste vreo 12 zile se vor întoarce prin Viena în ţară. Despre paralizia la mână şi picior nu am aflat nimic; trebuie să fie scornituri absurde din provincie.
Întrebarea este acum, în ce mod să trăiască vreo 4 sau 5 luni la ţară, cât îi mai trebuie până se va întrema pe deplin? După acest timp ne vom îngriji noi, ca să aibă o funcţiune mai liniştită.
Poate să vie la Ipoteşti? Sau aveţi altă propunere?
Încă o întrebare îmi permit. Bătrânul D-voastră tată, când a fost pe la mine la

Bucureşti în August anul trecut, mi-a spus că tot capitalul său mobil era de 18.000 franci! Care este partea, care îi revine acuma lui Mihail, după moartea tatălui său? Aud că şi fratele cel de la ța-ră a murit.
Aşteptând răspunsul D-voastră vă rog, Domnişoară, să primiți încredințarea deosebitei mele stime,
T. MAIORESCU
.....

-60-
T. MAIORESCU
CĂTRE A. CHIBICI-REVNEANU

Bucureşti 14/26 Martie 1884
Iubite domnule Chibici,
Ți-am scris la Florența „Pensione Pera". Nu ştiu, de vei fi primit scrisoarea mea. Eu pe cea dintâi a d-tale din Viena n-am primit-o. Am primit până acum numai una din Florența. La toată întâmplarea îți scriu, după indicarea d-tale, la Viena poste-restante. Te rog, vino cu Em., dacă starea sa continuă a se îndrepta, direct la Iaşi. Vorbeşte acolo cu Missir. Noi credem, că Em. să stea deocam-dată sau cu Creangă, sau cu preotul Ienăchescu în Iaşi. Sau poate să meargă la Ipoteşti, unde se află acum soru-sa Harieta. (Aflu dintr-un ziar de aici, că fratele său mai mare, care se afla acolo, a murit de câ-teva zile). Am scris sorei pentru succesiunea rămasă de la bătrânul. Îndată ce-mi va răspunde comunic rezultatul lui Missir pentru ca să-l afli d-ta la sosirea în Iaşi. Şi din vânzarea cărților la Socec vor fi vreo 500 fr. Nu ar fi mai bine să întrebi la Viena pe Obersteiner cum să fie dieta lui Em. mai departe? Şi ce ocupațiune sfătuieşte el?
Să-l duci pe Em. ca să-l vadă, va fi greu.
De ce nu-mi răspunde Em. la scrisoarea mea, primită încă la Viena?
Al d-tale devotat şi nerăbdător după ştiri,
T.MAIORESCU
.....

-61-
A. CHIBICI-REVNEANU
CĂTRE T.MAIORESCU

Florența 14/26 mart 1884
Prea stimate Domnule,
Mult prețuita dv. scrisoare am primit-o alaltăieri. Am pregetat de a vă răspunde neîntârziat, fiindcă Eminescu n-a putut să se hotărască până azi asupra locului în care să petreacă până la momentul când împrejurările şi puterile lui îi voi permite a-şi asigura existența prin propria sa muncă.
Alaltăieri nu avea încă nici o opiniune formală în această privință; ieri oscila între Iaşi şi Bucureşti (petrecerea la țară nu-i convine); astăzi s-a hotărât definitiv pentru locul care-i este mai puțin priincios, adică pentru Bucureşti.
În zadar i-am demonstrat că ar fi pentru dânsul mult mai bine ca să stea în Iaşi; nici

amintirile neplăcute ale boalei, nici căldurile grozave ale Bucureştilor, care, desigur, au contribuit foarte mult la declararea boalei, nici alte considerente... n-au putut schimba această a lui hotărâre.
Ziua sosirii noastre în Bucureşti nu o pot indica; totul depinde de la voința lui Eminescu. La 17/29 cr. Plecăm din Florența spre Viena, unde, după prevederile mele, vom ajunge pe la 5 sau 6 Aprilie st. nou; încolo nu este nimic cert.
Am stăruit pe lângă Eminescu ca să scrie câteva rânduri d-lui Sla-vici, rugându-l să-i pregătească, sau mai bine zis, să-i închirieze un-deva o locuință, spre a nu fi nevoit a trage la hotel la sosirea în Bucu-reşti; se vede însă că preferă a sta la hotel, căci îmi răspunde că n-are ce scrie d-lui Slavici.
Starea sănătății lui Eminescu s-a îndreptat mult la Florența şi cred că impresiile călătoriei la întoarcerea în țară o să aibă un efect şi mai salutar; el priveşte însă călătoria în Italia ca cea mai nenorocită idee şi mă duşmăneşte că l-am adus aici.
În privința dietei de urmat i-a recomandat D-rul Obersteiner ca să se abție de băuturi aromatice şi alcoolice; până la o litră de vin însă, poate să bea la masă.
Înainte de o săptămână era Eminescu doritor de Țară, acum, se pare, că s-a mai potolit această dorință, dar în schimb a devenit mai nervos, nu-i place nimic!
Cu banii ce-i am la mine cred că vom ajunge până la Viena, fără ca Eminescu să aibă nevoie a recurge la mia de franci ce o are în păstrare.
Vă aduc, prea stimate domnule, atât din parte-mi cât şi din partea prietenului şi tovarăşului meu de călătorie, neîngrăditele noastre mulțumiri pentru simpatiile cu care ați binevoit a ne onora. Vă datorim cea mai adâncă recunoştință pentru bunăvoința care ne-ați arătat-o întotdeauna.
Asemenea mulțumim din suflet şi prietenilor, despre care ne asigurați că nu ne-au uitat; îi transmitem şi noi la rândul nostru, cele mai călduroase salutări, şi dorim a-i revedea cu bine. Al dv. devotat,
A. CHIBICI-REVNEANU
.....

-62-
HARIETA EMINOVICI
CĂTRE TITU MAIORESCU

Ipoteşti, 1884, Martie, 18/30
Stimabile Domnule Maiorescu
Primiți sincera mea mulțumire pentru scrisoarea din 14 Martie a.c. şi mă grăbesc a vă comunica următoarele.
Sunt deja 2 luni trecute de când a murit fratele meu. La înmor-mântarea lui au fost de față şi fratele meu locotenentul Matei din Rm. Sărat; după înmormântare, în loc ca să facă fratele Matei o catagrafie, el a început a vinde în dreapta şi în stânga toate obiectele mobile şi imobile, sub cuvânt că el va lua pe fratele său Neculai la sine la 15 martie. El a vândut toate vitele, la număr 27, mobile din casă, 5 stoguri de fân, 3 vagoane de popuşoi, făcând 3 părți adică mie, Nicului şi lui Mihai, luând cu sine bani şi toate hârtiile de valoare, mai ales o obligație de 6000 fr. şi biblioteca Nicului de mare valoare, zicând că el a sprijinit pe amândoi frați, şi mai multe lucruri le-a făcut, care, deşi am o creştere de tot simplă, nu ți le pot scrie: şi, întrebat de mulți din

familie de ce el o face, răspunse că el le va păstra pentru Mihai şi pe Nicu îl va lua la dânsul. Spre a vă încredința că vă scriu adevărul o pot dovedi prin un înscris ce a lăsat el însuşi, precum şi martori, mătuşile şi toți casnicii, în fine, satul întreg. Deci eu vă rog din inimă şi suflet a vă adresa la fratele meu Matei, care este obligat a-l ține, luându-i toată partea lui. Eu sunt singură pribeagă, deoarece în Ipoteşti a intrat deja posesorul cel nou şi eu mă văd nevoită a mă depărta pe lângă o mătuşă la mănăstire.
Nu-mi ține Vă rog de rău, că nu m-am interesat de fratele meu Mihai, dar necontenita suferință de timp de un an a bietului Nicu - care numai pe mine mă putea suferi, probă este testamentul şi scri-soarea ce le-a făcut înainte de a-şi lua viața - moartea tatălui meu foarte iute, eu singură şi oloagă, puteți singur să gândiți poziția mea cât a fost de critică şi astăzi este şi mai critică; iar că nu se intere-sează fratele Mihai, vă rog să vă răspundă Dlui singur. Primiți, Vă rog, profundele mele mulțumiri pentru părintească îngrijire a iubitului meu frate Mihai, rugându-vă încă odată de a avea bunătatea să mă înştiințați ce rezultat veți lua cu bietul Mihai. Cu deosebită salutare,
HENRIETTE EMINOVICI

.....

-63-
P. MISSIR CĂTRE T. MAIORESCU

Iaşi, 25 Martie 1884
Iubite domnule Maiorescu,
Mă iertați că am întârziat a vă face cunoscut rezultatul însărci-nării ce mi-ați dat în privința lui Eminescu. Ştiam însă că d-na Hum-pel v-a făcut cunoscut acest rezultat, care este că nu s-a găsit alt adă-post mai bun pentru amicul nostru, decât casa lui Pompiliu, care ca unul ce este prezident de Caracudă are o singură odaie, şi aceea într-o casă locuită de mai mulți în centrul oraşului, fără grădină. Cum însă ține locuința lui cu luna, ar fi uşor să se mute la un loc mai potrivit. De altmin-trelea el primeşte cu mare bucurie a da ospitalitat-ea ce i se cere.
În cursul acestei săptămâni voi trimite banii adunați pentru Fe-vruarie şi Martie şi resturi din Ianuarie. Al. dv. devotat amic,
P. MISSIR

.....

-64-
EMILIA HUMPEL
CĂTRE TITU MAIORESCU

[traducere]
Iaşi 13/25 martie 84
Dragă Titus,
O astfel de călătorie obligatorie în Italia cu distracții impuse poate fi, ca orice mijloc universal, problematică; în acest caz orice efect teraputic este de la început paralizat de dorul lui Eminescu de țară.
Tot timpul mi s-a părut că lucrul cel mai important ar fi să fie eliberat de probleme

de viitor. Desigur aceasta nu se poate face uşor; pesimis-mul său este în bună parte patologic. Cu toate astea există motive reale pentru îngrijorarea sa şi atât timp cât acestea nu vor fi înlă-turate nu se poate aştepta să se liniştească sufleteşte.Ar trebui să i se facă acum rost de un serviciu şi totodată de un concediu de 2-3 luni. Acest lucru nu se va putea obține repede pe drumuri obişnuite, prin intervenția reginei însă în mod sigur. Mite îmi scrie ades că regina are o simpatie deosebită pentru el, că vrea să-i procure o sinecură, să-i scrie ea însăşi etc. Acum este momentul să se realizeze toate aceste gânduri bune. Dacă regina îi va scrie, îi va trimite decretul de numire şi totodată aprobarea pentru concediu, Eminescu se va linişti, foare probabil, mult. Unde îşi va petrece el apoi concediul mi se pare indiferent; s-ar putea atunci să se ia în seamă şi dorințele sale. Primul tău gând, un post de bibliotecar la laşi, ar fi lucrul cel mai bun pentru el. Desigur ar trebui să se găsească un alt post mulțumitor pentru actualul bibliotecar căci altfel se vor crea supărări şi acest lucru ar trebui evitat, tocmai în acest caz, cred eu.
Cu Pompiliu am să vorbesc eu şi se va aranja să-l ia cineva la sine, pentru a nu rămâne singur cu sine însuşi.
Iartă-mă că desfăşor atâtea gânduri proprii; s-ar putea să mi se ia în nume de rău, mai ales că în genere nu mă amestec în treburi străine. În mod evident am sentimentul că i-aş strica lui Eminescu dacă aş interveni prea mult pentru el; este ca şi cum ciuda şi indispoziția s-ar îndrepta nu numai contra mea, ci şi contra lui, şi asta ar fi desigur rău.
Este asta şi la mine patologic? Asta ar fi de dorit în acel caz.
A ta din inimă prea devotată soră
EMILIE
.....

-65-
CLARA MAIORESCU
CĂTRE EMILIA HUMPEL

Dragă Emilie,
Probabil că Titus nu ți-a putut scrie, fiind copleşit de treburi (überhetzt). Eminescu a hotărât, după cum scrie Chibici, să vie la Bucureşti, scrisoarea nu dă altă lămurire, însă dorința hotărîtă a lui Eminescu fiind să vie aici, se va face potrivit voinței lui. Va locui deocamdată la un amic [al său] Simțion, cărțile şi manuscrisele lui, împachetate în lăzi, au fost duse acolo. E speranță că se va lăsa convins pe urmă pentru [?] Iassy.
Spre sfârşitul săptămânii viitoare, pe Joi sau Vineri, va sosi probabil la Bucureşti. Se aşteaptă însă veste dela Chibici, care e foarte laconic.
Cu cele mai bune salutări
Clara
Joi.
.....

-66-
MITE KREMNITZ

CĂTRE EMILIA HUMPEL

Luni (3 ore după primirea scrisorii tale)
Prea dragă Emilie,
Cu scrisoarea ta am fost astăzi la Regina, ea cetit-o şi a promis să vorbească chiar astăzi cu ministrul, la Academie. Eminescu soseşte aici mâne sară, amicul său Simțion a pregătit o cameră pentru dânsul (invitația noastră a fost refuzată) şi domnii se duc fireşte cu toții la gară ca să-l primească. Nu, nu, nu suntem nici noi aşa de răi, după cum ți se pare. De altfel primisem penultima ta scrisoare Vineri şi am răspuns Luni sau Marți, deoarece am fost Duminecă la Sinaia, fără să pot vorbi mai înainte cu Titus. De 18 zile nici nu poate fi vorba, conform ştampilei poştale. Prima ta scrisoare a ajuns în mîinile mele la 28 Martie, a doua e scrisă la 5 Aprilie. Totuşi toate acestea îs indiferente, ai fost violentă şi de aceea cam nedreaptă. Adese ori sunt şi eu la fel, găsesc că Titus e lăsător [rău?], prea filosof; aş vroi să se puie mai mult suflet în această chestie spre a salva sufleteşte pe Eminescu. Titus zice că-i zadarnic. Dar vezi că de cele mai de multe ori a avut Titus dreptate în vieață, iar nu noi femeile. Afară de aceasta, nu mă pot aştepta – vai!- la prea mult din partea Reginei; nu e ca la un ministru, care semnează un decret şi atunci lucrul e soluționat. Toți au fost împotriva venirii aici a lui E. El e amarnic de supărat pe Titus, fiindcă i-a publicat poe-ziile, apoi aici s'a întâmplat izbucnirea [boalei], iar E. vrea şi acum sunt bucuroasă că-i pot spune personal, cât de fericiți sunt toți...
A ta Mite.
.....
-67-
MITE KREMNITZ CĂTRE I. SLAVICI

[fragment, traducere]
Bucureşti, str. Polonă, 23, Sâmbătă 14/26 Aprilie 84
Dragă Domnule Slavici,
... Nu ştiu dacă trebuie să mă bucur că vă simțiți atât de bine în bătrâna patrie; egoismul meu doreşte atât de mult întoarcerea d-stră, încât bucuria legată de bunăstarea d-stră suferă. Bucureştiul a fost frumos în ninsoare, acum este din nou ger. D-l Eminescu a plecat în vinerea mare la Iaşi, joi după amiază avusese audiență la regină. Ea a fost deosebit de fermecătoare şi i-a dat atâta curaj încât şi el zâmbea cu totul fericit. Din Iaşi n-au venit veşti deosebite, aş fi dorit să-l luăm în casa noastră.
A dv. devotată
MITE KREMNITZ
.....

-68-
TITU MAIORESCU
CĂTRE EMILIA HUMPEL

[traducere]
Bucureşti,

Vinerea Mare [13/25 aprilie] seara, 1884
Dragă Emilie,
Cred că scrisoarea aceasta soseşte prin d-l Chibici deodată cu Eminescu. Spun cred, deoarece Eminescu este lipsit de voinţă şi hotărâre, iar eu încă nu sunt tocmai sigur că-l voi putea duce la gară.
În ceea ce priveşte gândirea logică, şi-a revenit complet. Extra-ordinara lui memorie de totdeauna, aceeaşi desăvârşită şi evidentă. Mai observ însă oarecari trăsături patologice:
1) Lipsă de voinţă; nu face nimic neîndemnat, nechemat, neadus, la masă, la bărbierit etc.
Aşa de toate acestea trebuie să îngrijească cineva zilnic sau aproa-pe zilnic. Dimineaţa i se va da regulat cafea cu lapte, apoi i se va servi masa. Regim: vinul nu-i exclus, însă puţin, cafeaua neagră şi ceaiul oprite. Fumatul permis. Plimbări.
2) Bolnăvicioasă preocuparea de mijloace pentru existenţă, impo-sibil de înlăturat nici cu argumente raţionale. Trebuie să aşteptăm aşadar refacerea sistemului său nervos în starea normală.
3) Zgârcenie şi lăcomie de bani cu totală lipsă a oricărei demnităţi personale. Primeşte de la oricine câţiva franci şi se plânge oricui ca să-i capete, deşi poartă cu dânsul încă din Viena 850 franci, pe care îi tăinuieşte faţă de oricine e dispus să creadă şi din care nu vrea să scoată nici 50 bani pentru bărbierit. Simţul lui de jenă că ar cădea sarcină prietenilor, ş.a. au dispărut. Prin urmare, să nu vă înşele idealismul. Cum am mai spus, mai stăruie o rămăşiţă patologică.
Poate ar fi chiar bine ca din când în când să fie de-a dreptul forţat să dea ici, colo din cei 850 franci, - ca un exerciţiu pentru completa revenire.
4) Nu-l interesează deloc chestiunile spirituale, nici familiare ş.a. mşd. E tăcut şi liniştit, nu vorbeşte neîntrebat, când îl întrebi însă ceva, răspunde cu toată luciditatea.
Aşadar: mâncarea, aerul, mişcarea, liniştea vor desă-vârşi în 4-6 luni cura.
Ieri a fost împreună cu Mite la regina, care s-a arătat plină de atenţiune faţă de el. Ce folos că regina aproape n-are nici o putere, să obţină ceva de la stat.
Am vorbit cu Ministerul Cultelor, care în curând (în vreo zece zile, probabil) va emite un decret de numire a lui Eminescu, numai de formă, ca bibliotecar al Universităţii Iaşi, cu un salar efectiv de 285 franci lunar. Postul de bibliotecar îl ocupă acum profesorul Carajani - un burghez borţos şi ca atare împrietenit cu Aurelian. De bună voie nu va ceda. Te rog comunică tuturor cunoscuţilor că eu am aranjat cu ministerul în următorul mod: el, Carajani, îşi dă demisia numai de formă, Eminescu este numit de asemeni numai de formă, nu-şi ia slujba în primire sau se prezintă numai din când în când, fiind în concediu. Aşa că de fapt tot Carajani rămâne bibliotecar şi continuă să-şi încaseze salariul. Salariul lui Eminescu însă de 285 franci lunar îl plătim noi.
Hotărâţi cu prietenii de acolo cui să expediem banii. Chibici îţi şi aduce primul salar (8 April - 8 Mai), pe care-l încredinţezi casierului, asupra căruia aţi căzut de acord, luând o chitanţă.
Contribuţiile lunare pentru Eminescu vor continua atât la Iaşi, cât şi la Bucureşti. Deocamdată nu-i rezonabil să se dea lui Eminescu banii, pe care îi ascunde şi pe urmă se plânge străinilor că n-are nimic. Deci, cineva trebuie să aibă permanentă grijă de el, de îmbrăcăminte, de mâncare, să-i plătească serviciul şi să-i schimbe

hainele. Bani să i se dea numai pentru cheltuieli mărunte.
Totuşi, tu şi Humpel, veţi vedea cel mai bine când i se va ameliora starea şi când va fi necesară o altă comportare.
Şi astfel vine acum rândul prietenilor din Iaşi să-şi arate zilnic solicitudinea pentru Eminescu şi grija de nevoile lui.
Trebuie să adaog aici că chestiunea bănească n-are, fireşte, nici o importanţă.
Hotărâţi întâi acolo suma lunară pentru întreţinerea lui, comuni-caţi-mi cât puteţi aduna în Iaşi şi în tot cazul rog să se rezerve partea mai mare pentru Bucureşti. Eu voi trimite regulat partea fixată de voi.
Se întâmplă ceva neprevăzut şi este nevoie de bani, telegrafiaţi-mi şi imediat mă voi conforma.
Şi acum, la revedere. Încep abia mâine să răsuflu. Alaltăieri am avut una dintre cele mai furtunoase şedinţe la cameră şi o încordată sesiune la Academie. Când l-oi şti pe Eminescu plecat, ajuns cu bine şi aşezat în Iaşi, atunci abia îmi voi permite să mă gândesc la ale mele.
Tare ar vrea el să aibă un pat călduţ, într-o cameră a lui, se înţelege alături de cea a unui prieten, care să-i îngrijească zilnic cel puiţin de mâncare.
Al vostru
TITU
.....

-69-
EMILIA HUMPEL
CĂTRE TITU MAIORESCU

Iaşi, 10 aprilie 84
Expediată la 11
Trebuie să-ţi mărturisesc Titus, că am rămas cu totul încremenită când am citit în scrisoarea ta ce comedie se va pune la cale în legătură cu numirea lui Eminescu. Dar aşa ceva ar fi avut rost atâta timp cât s-a crezut Budha; azi capul îi este cu siguranţă prea limpede încât să nu-şi dea seama, în cel mai scurt timp, de amăgirea grosolană. Ce influenţă ar putea avea asupra lui? Cea mai vătămătoare ce se poate închipui. Şi noi înşine să-i spunem basmul din Iaşi, să facem din el un nărod ri-dicol şi, pentru a-i menaja ideea fixă, să-l acoperim cu o falsă demnitate? Nu, el ne este prea scump: atunci mai bine adevărul gol şi foarte trist.
Deci, cel mai mare poet al ţării - cum îl numiţi – trebuie sau să piară de mizerie în România sau să fie obiectul filantropiei particu-lare? nu, asta nu o cred niciodată! Dacă am vorbit mereu de postul de bibliotecar, este pentru că tu l-ai propus. Dacă însă, nu se putea obţine, atunci întreaga propunere cădea şi trebuia găsit altceva. De ce nu l-a numit regina secretarul ei particular? De ce nu i-a încredinţat vreo misiune ştiinţifică oarecare, pe care s-o remunereze din casa ei particulară? Aceasta, în orice caz, i-ar fi stat în putinţă. O asemenea ocazie nu i se va mai oferi ei în viaţă! De ce nu se face, în general, absolut nimic din ceea ce se face în toate ţările civilizate pentru a asigura unui poet, care pe deasupra mai e şi grav bolnav, mijloacele de existenţă necesare unei vieţi simple dar lipsite de griji?
Eu încă nu sunt convinsă că el nu poate obţine postul de biblio-tecar, în mod serios.

Caragiani să se dea la o parte. Dacă ar fi vorba de un om sărac, care prin asta ar rămâne fără pâine, atunci procedeul ar fi inadmisibil. Dar domnului Caragiani, profesor universitar şi în acelaşi timp profesor la Institutele Unite, acestuia să nu i se poată lua această sinecură? Ar fi foarte bine. Nici un om n-ar fi împotrivă, peste tot s-ar încuviința.
Despre aranjarea lui Eminescu nu pot să-ți comunic încă nimic precis; am s-o fac la timpul potrivit. Deocamdată este bine găzduit, şi în măsura posibilităților, şi mai bine îngrijit.
N-am aflat confirmarea a tot ceea ce ai scris despre el; aşa de ex. faptul că ar fi lacom de bani într-un mod nedemn. Dimpotrivă, de îndată ce-a ajuns, a vrut să-şi cumpere haine, şi azi şi-a cumpărat câte ceva plătind fără întârziere; trebuie să ne dăm zilnic osteneala să-l avem la masă, căci se teme mereu să nu fie o povară şi-i propune mereu lui Pompiliu să meargă la restaurant, că el are bani etc., dar fizic îl găsesc foarte rău. Ai observat expresia bătrânicioasă a feței lui, tendința tuturor liniilor feței de a se lăsa în jos? Mi-a sărit în ochi pântecul său umflat. Sau era şi înainte aşa? În sfârşit, din punct de vedere fizic îl vom îngriji noi. În general suntem toți de acord că singurul mijloc de salvare pentru el ar fi o numire: va renaşte când va fi în posesia decretului. Dar numai nu vreo comedie, te rog, te rog!
Sora ta
Deoarece nu am putut trimite scrisoarea astăzi, mai adaug ceva. El vorbeşte prietenilor săi intimi, repetând aşa: „Sunt încă atât de obosit, m-au târât prin Italia, prin Elveția, apoi ne-am dus la Bucu-reşti, acum m-au târât din nou la Iaşi; pentru ce, când eu n-am nimic de făcut aici? Nu vreau să fiu o povară pentru nimeni, nu vreau să mai trăiesc din filantropie, mai bine să mor". Atunci toți îi spun că va obține postul de bibliotecar, dacă îi convine? El răspunde: „ar fi foarte bine. Numai dacă l-aş putea obține. Serviciul nu este greu şi aş putea face față în ciuda stării proaste în care mă aflu".
Am observat, de asemenea, că nu se mărturiseşte tuturor la fel. Se plânge, în mod sigur, numai prietenilor săi intimi, de ex. lui Pompiliu, Paicu, Humpel; cu Gr. Buicliu, Naum, cu un oarecare Zaharia a fost cu totul altfel, a dovedit mai multă reținere, a fost în parte mai senin şi în general foarte cuminte.
.....

-70-
COLO (?) CĂTRE IOAN SLAVICI

[fragment]
Bucureşti în 16/28 apr. 1884, Str. Grivița 34
Iubite Ioane,
... De pe aici nimic nou afară ce citeşti în gazete. Atât doar că Eminescu a plecat cu Chibici la Iaşi în Săptămâna Paştilor, pe Chibici nu l-am văzut încă. Înainte de plecare Eminescu într-o seară ar fi fost la un birt, la care ar fi fost şi fostul Director de poliție Dănescu, şi i-ar fi dat băutură, încât omul ar fi fost mai rău, a doua zi. Dacă nu vom fi cu mai multă grijă, este posibil ca cei ce vor să ruineze pe Eminescu, să-şi ajungă scopul!
Te salut al tău amic

COLO
.....

-71-
EMILIA HUMPEL
CĂTRE TITU MAIORESCU

[traducere]
Iaşi 30 aprilie 84
Eminescu a locuit până acum la Pompiliu, zilele acestea va pleca la Burlă. S-a hotărât să i se trimită lunar 280 franci, adică suma pe care ar fi primit-o ca bibliotecar. Missir nu a venit azi la lecție, aşa încât, contrar aşteptărilor, nu i-am putut vorbi şi deci nu pot preciza exact la cât se ridică contribuțiile de aici. Zilele acestea se va fixa şi ți se va comunica. Deocamdată mai sunt la mine 70 franci, căci pen-tru această lună (8 aprilie-8 mai) i s-au trimis lui Pompiliu numai 280 franci. S-a hotărât să-i trimitem lui însuşi de-aici încolo banii drept ca o remunerație lunară pentru poeziile lui, pentru vreo a doua ediție sau ceva similar. Pentru această a doua lună probabil că ches-tiunea va trece tot prin mâna mea. Pentru viitor vom vedea cum să aranjăm lucrurile, cu atât mai mult cu cât odată cu începerea vacanței mari pleacă toți, probabil şi eu. El se simte tot timpul bine, poate chiar mai bine decât înainte. Apăsat mai este, firește! Pesimismul său dovedeşte a fi încă o probă privitoare la sănătatea judecății sale.
EMILIA
.....

-72-
MISSIR CĂTRE MAIORESCU

Iaşi 13 Mai 1884
Iubite domnule Maiorescu,
Mă iertați că am întârziat să vă răspund pentru primirea banilor de la Socec, ceea ce n-am lipsit de a face față cu acestea, îndată după primirea banilor, pe care i-am dat lui Eminescu. Voiam să vă scriu demult ca să vă comunic amănunte despre starea lui sufletească. Nefiind bine cunoscut cu dânsul de mai înainte, când m-am întors la Iaşi după Paşti m-am ferit de a-i intra în suflet, pentru ca să nu-l penez. Încetul cu încetul am intrat însă în intimitatea lui prin Pom-piliu, astfel că azi îi dau prilej, îmi spune multe şi-l cunosc foarte bine în ceea ce este şi cum este, şi de când îl cunosc, m-a cuprins un fel de milă şi de afecțiune pentru dânsul, pare că mi-ar fi frate. Cu atât mai mult mă doare convincțiunea ce mi-am făcut că nu slujba ce el o aşteaptă este singurul lucru ce ne rămâne să-i dorim lui Eminescu. Este de dorit un lucru mai greu şi anume ca să-şi revină într-o stare normală sufletească, ce-i lipseşte astăzi. Va fi fost el melancolic şi blazat înainte de boală, dar nu cred ca împrejurările externe şi teoriile pesimiste, cu care se îndeletnicea pe atuncea, să-i fi smuls tot gustul de viață. Astăzi însă pare că nu i-a mai rămas nici un stimulent, care să-i activeze, fie gândirea, fie simțirea lui; pare că nu există nimic pe lume care să-l poată atrage, lucru care l-am constatat în multe ocaziuni. Aşa de ex. trebuia să se mute de la

Pompiliu, fiindcă se dădea cu chirie odaia ce o ocupă alăturea cu Pompiliu. A fost mutat la Burlă. Aici a rămas nemulțumit de comunitatea locuinței cu Burlă. I-am propus atunci să se mute singur într-o odaie mobilată, şi fiindcă era o asemenea odaie în casa unde şed eu, am voit să-l aduc la mine. Aceas-ta i-ar fi plăcut, dar n-a avut energia să o voiască, nici energia să se despărțească de 40 de franci pe lună. I-a trebuit haine subțiri. Şi-a făcut cu Pompiliu, şi a dat 60 fr. cu greu nevoie, fiindcă i se păreau scumpe. Îi trebuie lucruri de schimb şi se căinează că n-are; îi propun să meargă să-şi cumpere, lasă lucru baltă. Regretă că n-are biblioteca lui lângă dânsul; îi spun să scrie el să i se trimeată sau să scriem noi; el ne obiectează însă că degeaba scriem, că s-a împrăştiat totul şi nu se mai ştie ce s-a făcut. În fine credeam că ocupația ce i s-a dat îi va deştepta amorul propriu, ca să facă ceva, pentru ca să arate lumii că poate. Credeam că este necăjit de frică că lumea nu s-ar încrede în el şi pentru a-l vindeca de o asemenea grijă, facerea acelui inventar de documente era ceva. În adevăr le-a căutat, dar a venit înapoi descurajat şi dezgustat că nu poate face nimic, că e mult de lucru, că hârtiile nu sunt de nici o valoare. Mai dăunăzi îmi spunea că el este ,,ein aufgegebener Mensch" şi în adevăr acesta e sentimentul ce pare că-l are despre sine. Cu două zile în urmă dispăruse cu provisorul de la liceu, cu Dogaru, şi nu-l mai vedeam. Am avut ieri o adevărată surpriză întâlnindu-l mai vesel şi mai comunicativ, istorisindu-ne că s-a dus cu Dogaru la Pesther – Dogaru e rudă cu Ureche - şi că a dormit acolo, că mănâncă la masă cu Dogaru şi îşi trece timpul cu el, că d-na Dogaru e o femeie tare bună. Aseară a venit la „Junimea" şi era iar întunecat la față.

Iubite domnule Maiorescu! Dacă nu va fi şi nu va fi de chip să i se dea postul lui Carajani, i se poate găsi un alt post. La 1 Septemvrie e pusă la concurs catedra de limbă română la liceu, fostă a lui Lambrior. Pentru această catedră se prezintă la concurs junimistul nostru Filipide, cel cu cronica lui Hur, şi e foarte probabil că va reuşi. În acest caz se face vacant postul de subbibliotecar ocupat acum de Filipide. Aflu că e plătit cu 200 fr. pe lună şi d-l Culianu i-ar putea da o odaie în casele Universității şi până una alta ar fi cred bine pentru Eminescu, mai ales că dacă ar fi complet restabilit, ar putea să aibă lecțiuni particulare.

Am primit de la Chibici un mandat de 170 de fr. pentru Eminescu şi nu ştiu dacă e bine să-i dau acum toți banii. Trebuie să ştiți că el are acum cel puțin 1.500 fr. asupra sa, deoarece 600 de la Socec, 200 de aice, a primit acum în urmă şi Pompiliu îmi spune că dinainte avea alți 800. Acum eu deşi strâng înainte, nu ştiu dacă este de vreun folos să-i dăm acum aceşti bani şi cei ce se vor mai strânge, sau dacă nu ar fi mai bine să-i dăm pe urmă în timpul vacanțelor sau şi mai târziu, când ar fi nevoie. Despre partea cărților lui n-ar fi rău dacă s-ar da de urma lor şi s-ar aduna la un loc, de ex. la Chibici şi i s-ar scrie lui de-a dreptul că i se țin cărțile la dispoziție şi că le poate avea oricând va voi. A se trimete acum aice n-ar fi bine, fiindcă Burlă, în casa căruia şede Eminescu, nu prea e gospodar şi n-are unde să le pună; ş-apoi în vacanță, poate că Eminescu să se mute în locul lui Pompiliu, care pleacă (la Keşkemet) sau în odaia mea.

Al d-voastră devotat amic, P. MISSIR

.....

ALEXANDRU VLAHUȚĂ
CĂTRE TITU MAIORESCU

Dobrovăț, 20 iunie 1884
Stimabile domnule Maiorescu,
Am văzut pe Eminescu şi-am stat cu el o zi. Mi-a fost cu neputință să-l înduplec a veni cu mine la țară. La ce, zicea el, să mai porți prin lume un om mort!
Doarme puțin, vorbeşte puțin şi sunt zile în care uită să mănânce. Şi cu toate acestea se-ngraşă - asta-l amăreşte mult. Grozav îl tulbură şi-l demoralizează lipsa de ocupație hrănitoare. El o spune adesea. De aci, poate, în mare parte vădita umilință, sfiala copilărească din vorba şi mişcările lui. E mişcător până la lacrimi când vezi la ce e redusă viața lui. Toată existența i se-ncheie într-o dinamică foarte restrânsă şi înceată, cât îi trebuie cuiva ca să nu fie mort. Citeşte tare puțin, căci îl oboseşte. Nu scrie nimica. S-a încercat, mi-a spus, dar i-a fost cu neputință. L-ar trage inima la un post de revizor.
I-am propus locul de la Azil şi Sf. Ecaterina, la care eu, dacă e să ni se dea aş renunța c-o adevărată mulțumire, pentru Eminescu; le-ar primi şi i-ar prii mult. În tot cazul, grăbiți a-l numi undeva. Altfel îl pierdem, fără nădejde de întoarcere.
„Sunt grozav de demoralizat, mi-a spus de nenumărate ori cât am stat cu el, aş vrea s-adorm şi să nu mă mai deştept. Cum nu poate omul să moară când vrea! Nu mă-nduplec la acte de violență cu mine însumi.” E nespus de sfâşietor.
Cu adânc respect şi recunoştință
A. VLAHUȚĂ
.....

-74-
MISSIR CĂTRE T. MAIORESCU

Iaşi 30 August 1884
Iubite domnule Maiorescu,
Reîntorcându-mă în Iaşi.... l-am găsit pe Eminescu mult mai bine decât l-am lăsat. E mai vesel, vorbeşte şi râde mai mult, adică spune în formă veselă ceea ce înainte tăcea cu resignație şi ceea ce-l roade încă la inimă: starea în care se află şi viitorul său. Am uitat să vă spun că am fost la Repedea, unde însă n-a voit să facă hidroterapie, fiindcă n-a fost nimeni să-l silească. Este prin urmare aceeaşi lipsă de inițiativă în sufletul său ca şi mai înainte. Mi-a spus că ar vrea să lucreze şi n-are îndemn, care ar trebui să-i vie numai dacă ar fi silit. Oricum ar fi însă în această toamnă trebuie să ştim ce se face cu Eminescu. Sau i se poate găsi ceva, sau dacă cotizațiile trebuie să urmeze mai departe, atunci trebuie să ştim, pentru ca să o spunem celor ce le plătesc şi să continue pe atât pe cât fiecare poate şi vrea să dea, fără să se simtă îngreuiat. Vă rog dar, d-le Maiorescu, să aveți bunătate să-mi spuneți ce să fac.
Eminescu este foarte econom sau mai bine zis zgârcit, poate fiind-că se jenează să cheltuiască banii despre a căror origine nu-şi face iluziuni.
Din când în când fără ştirea noastră îşi scaldă necazurile cu ceva vin, deşi ştie şi nu lipsim de a-i spune că nu e bine pentru sănătatea lui. Dar cât ține Eminescu la

sănătatea lui, observațiile noastre nu-l împiedică a se lăsa să fie sedus de către Petru Grigoriu, că să petreacă împreună. Dealtmintrelea tot glumeşte, ba că vrea să se facă călugăr, ba că nu găseşte stricnină, ca să-şi curmeze zilele.
Al d-voastră devotat amic,
P. MISSIR

.....

-75-
MITE KREMNITZ – AMINTIRI FUGARE...

Cumnatul meu observase de cîtva timp că Eminescu şi cu mine aveam ochi numai unul pentru altul, şi nu-i plăcea de loc că totdeauna găsea pe Eminescu la noi şi că el se simțea aici ca la el acasă. Vorbi cu mine în această privință, în mai multe rînduri ; începuse să-şi rîdă de Eminescu în fața mea, şi mă întreba dacă nu care cumva uitasem să-l fac să simtă distanța socială care ne separa, spunînd că aceşti boemi uită adesea cuviința, etc., etc.
Într-o dimineață, cînd se întorsese de la Iaşi, era foarte agitat din cauza unei ştiri pe care întîmplător o aflase acolo : doamna Miclea, o femeie puțin onorabilă, zise el, este aceea pe care Eminescu a cîntat-o în poeziile sale din tinerețe. Cumnatul meu îmi comunică diferite amănunte din viața acestei femei, care-i erau cunoscute şi adăugă că îi e silă gîndindu-se că eu aş putea fi, în inima lui Eminescu, succesoarea unei astfel de femei. Afară de aceasta, îmi mai spuse că Eminescu n-a rupt de loc legăturile sale - de na-tură dubioasă - cu această femeie.
Spunea Titus acestea numai pentru a mă dezgusta de Eminescu, sau erau adevărate, nu ştiu. În orice caz mă în-fiora gîndul că o să ajung în gura unei astfel de femei şi că stau în inima lui pe aceeaşi treaptă cu ea. Mi se părea că n-ar trebui să mai vorbesc cu el nici un cuvînt, pe care ea să nu-l poată auzi. În mintea mea stătea neclintit tabloul cum Eminescu îi mărturisea că m-a iubit pe mine şi că nici eu n-am fost nepăsătoare fată de el! Şi cum ar putea o astfel de femeie să interpreteze dragostea noastră, curată ca a unor copii? Eu fusesem totdeauna convinsă că femeia cu bucle blonde, cîntată de el, era moartă de mult !
Cînd îi spusei acestea - căci îi spusei ce aflasem de la Titus - el nu-mi răspunse nimic, însă într-una din zilele următoare îmi şopti că nu mai poate, că m-ar omorî, fi-indcă ştie că niciodată, n-am să fiu a lui. Nu mi-a fost frică, ba chiar cred că în acest moment îmi era mai drag decît oricînd, pentru că se apropia de idealul meu.
Mite KREMNITZ - „Amintiri fugare despre M. Emines-cu”, în „Convorbiri literare”, 1933, şi reproduse aici după „Amintiri despre Eminescu”, antologie de Ion Popescu, Ed. Junimea, 1971, p. 64-65

.....

-76-
I. Al. BRĂTESCU-VOINEŞTI – Luceafărul (Amintiri)

De multe ori, Maiorescu îmi spunea:
„Dumneata, ca toți cei din generația dumitale, nu-l cunoşti îndeajuns şi nu-ți poți da seama de genialitatea lui; dumneata nu-l cunoşti decît ca poet. Evident, ea se vede şi

din poeziile lui, se vede însă mult mai strălucitoare din articolele scrise în proză şi risipite în diferite reviste şi ziare. Mai tîrziu, cînd se vor aduna şi se vor publica acele articole, atunci aveți să vă dați seama ce vastă minte avea, constatînd că nu există problemă a neamului nostru care să nu-l fi preocupat şi asupra căreia să nu se fi pronunțat cu desăvîrşită competență şi claritate. A! Ce şubrezi sîntem, dacă o astfel de minte...
[I. Al. BRĂTESCU VOINEŞTI - „Luceafărul (Amintiri), în „Convorbiri literare", LXVII, 11-12, nov.-dec. 1939, reprodus în „Amintiri despre Eminescu", antologie de Ion Popescu, Ed. Junimea, 1971, p. 12]
.....

-77-
I. AL. BRĂTESCU- VOINEŞTI

- Domnule Maiorescu, nu mai pot continua viața pe care am dus-o pînă acum... Vreau să-i pun capăt... Vreau să mă căsătoresc.
Am rămas încremenit! Mă mir cum am avut puterea să-l întreb:
- Cu cine?
- Cu Veronica Micle.
Înțelegi dumneata cît mi se îngreuiase sarcina. Va să zică nu mai era vorba de încercarea de a desface o simplă legătură fără trăinicie, era acum vorba de cu totul altceva. Îmi aduc aminte că, pentru a cîştiga timp, m-am ridicat, am sunat şi am cerut servitorului un pahar de apă.
Am să-ți reproduc toată convorbirea noastră.
După ce m-am liniştit, l-am întrebat:
- Te-ai gîndit serios, înainte de a lua această hotărîre?
- Foarte serios.
- Dă-mi voie să mă îndoiesc.
- De ce?
- Te-ai gîndit la toate sarcinile, la toate greutățile la care se înhamă cineva, fără avere, ca dumneata, căsătorindu-se cu o femeie fără avere, ca doamna Micle?
- Voi munci pentru amîndoi.
[…]
- Dragul meu, nu te băga într-o formă permanentă, cum e căsătoria, pe baza unui sentiment care poate să fie trecător.
- A! Nu, de asta sînt sigur...
- Şi atunci poezia?
- Mă las de poezii.
- Cum se poate, Eminescule, să spui un asemenea lu-cru? Te laşi de poezie! Se lasă de poezie, ca să ajungă un om ca toți oamenii, acela a căruia chemare pe lume e poezia!
Cu un gest de amărăciune şi de desgust mi-a răspuns:
- Poate ar fi fost mai bine pentru mine, dacă n-aş fi scris nici un rînd de poezie!
Nemaiştiind la ce argumente să recurg, dar hotărît să-l împiedic de la un act de nebunie, am recurs, cum zic doctorii, aux grands moyens.
Ştiam că relațiile între Eminescu şi Caragiale nu erau cordiale. Nici nu puteau să fie.

Amîndoi oameni de talent remarcabil, aveau facturi sufleteşti diametral opuse. De multe ori, deosebirea lor îmi sugera o comparaţie: doi oameni extrem de inteligenţi, cari ţinînd în mînă aceeaşi monedă cu două efigii, una cu masca tragică, alta cu masca comică, erau condamnaţi să nu vadă decît una din ele, - Eminescu pe cea tragică, iar Caragiale pe cea comică. În materie de dragoste, Eminescu era de o timiditate dusă pînă la naivitate, - Caragiale de o îndrăzneală dusă pînă la cinism. Vrînd, cum îţi spuneam, să împiedic cu orice preţ pe Eminescu de la un act pe care-l socoteam nebunesc, i-am luat mîna şi, ţinînd-o strîns într-ale mele, i-am spus:
- Eminescule, iartă-mă, te rog, de sfîşierea pe care ştiu că o să-ţi pricinuiesc, - dar aceea pe care ţi-ai ales-o drept tovarăşă de viaţă nu merită această cinste... n-o merită. Înainte de dumneata a fost... prietena altora, a fost şi a lui Caragiale. Mi-a mărturisit-o chiar el...
Parcă-l văd şi acum. Şi-a dus mîna cu care-şi ştergea stăruitor buzele, ca pentru a înlătura un gust amar, şi atît a zis:
- Canalia!
S-a sculat şi a plecat.
Multă vreme nu l-am mai văzut.
[I. Al. BRĂTESCU VOINEŞTI - „Luceafărul (Amintiri), în „Convorbiri literare”, LXVII, 11-12, nov.-dec. 1939, reprodus în „Amintiri despre Eminescu”, antologie de Ion Popescu, Ed. Junimea, 1971, p. 4-16]
.....

-78-
IACOB NEGRUZZI – EMINESCU
Cînd Maiorescu deveni Ministru al Instrucţiunii Publice, Eminescu fu numit bibliotecar la Universitatea din Iaşi, post foarte potrivit pentru dînsul, căci acum avea şi îndestulă vreme să lucreze după voie şi ocaziunea să se adîncească zile întregi în cărţi şi manuscripte vechi, - ocupaţie ce avea pentru dînsul un farmec deosebit căci Eminescu a fost totdeauna mare admirator al trecutului, mai ales al evului mediu şi deplin disprețuitor al secolului nostru şi al civilizaţiei moderne. În timpul cînd era bibliotecar au început şi amorurile cu Veronica Micle, care a murit în anul 1889, chiar cînd începusem a scrie aceste amintiri. Veronica era de mult cunoscută „Junimii”, din anul 1864, cînd figurase la vîrsta de 14 ani ca martoră principală în procesul lui Maiorescu. Foarte frumuşică, veselă, spirituală, această fată fu măritată de mama ei la vîrsta de 16 ani, cu Ştefan Micle, bătrîn profesor la Universitate. Între dînşii erau poate 38 de ani de deosebire de nu mai mult [informaţie eronată: diferenţa de vîrstă era de 30 de ani – n.n.].
[Iacob Negruzzi – „Eminescu”, în „Amintiri din Juni-mea”, Ed. Cartea Românească, Buc. 1943, p. 77]
.....

-79-
IOAN SLAVICI - AMINTIRI

De obicei însă nu-l lăsam să stea şi era destul să bat perete pentru ca să-şi stîngă lumînarea ori să-l întreb, cînd mă întorceam acasă, dacă şi-a luat ori nu masa pentru

ca să se ducă şi s-o ia.
În primăvara anului 1883 însă el a început să se îndărătnicească şi nu mai eram nici eu tot cel de mai nainte. Sufeream de cîtiva ani acum de o hiperclorhidrie, ale căreia simptome, interpretate de medici drept manifestaţiuni ale unei alte boli, mă chinuiau, mă umpluseră de îngrijare şi mă făcuseră nerăbdător. Numai aveam dar măsura de mai înainte nici în relaţiunile mele cu Eminescu şi mă supăram cîteodată pe el. Obiceiul lui era că citea cu glas tare ceea ce îi plăcea, mai ales poeziile, şi făcea multă gălăgie cînd scria, se plimba, declama, bătea cu pumnul în masă, era oarecum în harţă cu lumea la care se adresa. Îi băteam în perete; el stingea lumînarea şi se liniştea, dar era de rea-credinţă şi nu se culca. Peste cîtva timp cînd credea c-am dormit, aprindea din nou lampa şi iar începea să bodogănească, Mă sculam atunci, mă duceam la el şi-l rugam să mă lase să dorm. Aceasta-l răpunea, dar relaţiunile dintre noi erau din ce în ce mai încordate. Eu eram din ce în ce mai stăruitor, iară el se făcea tot mai îndărătnic şi zicea în cele din urmă că abuzez de afecţiunile lui şi-l terorizez.
Aceasta a fost pentru mine primul semn al bolii de nervi care-l cuprinsese.
Doi dintre fraţii lui pieriseră de aceeaşi boală, iar al treilea, cel ce trăise la Sibiu şi la Timişoara, căzuse acum bolnav şi se afla acasă. „Mi s-a urît viaţa - îi scrisese bătrînul; fă ce faci şi vino de-l ia, ca să-l duci în vreo casă de sănătate".
Eminescu a-nceput să caute bani de cheltuială şi s-a împrumutat fără de ştirea mea, ceea ce mai înainte nu era în stare să facă, mai de la unul, mai de la altul. A adunat, precum mi s-a spus mai tîrziu, vreo două mii de lei, dar n-a plecat.
În timpul acesta a scris Doina anume pentru inaugurarea statuiei lui Ştefan cel Mare, la care a şi asistat în o stare sufletească prin care a pus pe mulţi pe gînduri.
După examene eu trebuia să plec fără de întîrziere la Viena ca să consult medici, iar de acolo la băile ce-mi vor fie reco-mandat, şi vorba era ca Eminescu să plece şi el în Moldova ca să-şi aducă fratele bolnav.
Cînd era însă să-mi iau rămas bun de la dînsul, el a început să-mi facă imputări pline de amărăciune că profit de ocaziune ca să-l părăsesc în nişte împrejurări atît de grele pentru el. În zadar îi spuneam că sunt alţii care ţin la el şi pot să-i fie de mai mare ajutor decît mine: el nu mă lăsa să plec.
Un singur mijloc îmi rămînea ca să-l liniştesc: să-i cer un serviciu prietenesc, o dovadă de dragoste.
- Uite, i-am zis, am să-l rog pe d-l T. Maiorescu ceva şi nu pot să mă duc acum pe la dînsul, te rog să-i duci un bilet din partea mea.
Rugam în bilet pe d-l T. Maiorescu să-l observe bine pe Eminescu, căci mie mi se pare greu bolnav. Era prea tîrziu.
La d-l T. Maiorescu el s-a stăpînit, dar s-a dus apoi să ieie o baie ca să-şi potolească nervii şi de la baie a fost dus la casa de sănătate.-
[Ioan Slavici – Amintiri, Editura pentru literatură, 1967, p. 138-139]
.....

-80-
AL. VLAHUŢĂ – AMINTIRI DESPRE EMINESCU

Asta era pe la sfîrşitul lui mai. După o săptămînă gaze-tele anunţau că Eminescu a

înnebunit. Timpul rămînea cu cele mai frumoase articole ce s-au scris vrodată în presa noastia. Un gol imens se făcea în literatura română. Micii Zoili îşi frecau mîinile de bucurie.
De aici în colo viaţa lui Eminescu, adînc zdruncinată de un lung exces de muncă şi de suferinţi, se scurge ca o agonie grea, penibilă, neînchipuit de dureroasă. Prietenii l-au trimis la Viena. Acolo a fost căutat, îngrijit, aproape restabilit. După doi ani l-am văzut la Iaşi. Era de o tristeţă şi de o melancolie sfîşietoare; blînd ca şi-nainte, dar silnic la vorbă, vecinic dus pe gînduri, şi timid ca un copil, şi lipsit de orice voinţă. Avea deplină aducere-aminte a oamenilor, a lucrurilor şi a tuturor întîmplărilor din urmă. Mă-ntreba cu interes de cunoscuţii lui din Bucureşti, ş-arăta o nespusă milă pentru cei săraci. Apoi, iar, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de o nenorocire mare, se cufunda în gîn-duri şi nu mai spunea nimic cîte-o jumătate de ceas. Numai îşi ridica ochii din cînd în cînd şi, împreunîndu-şi mînile, ofta de te-neca plînsul: „Of, Doamne, Doamne !...” Şi iar punea ochii în pămînt şi tăcea. Avea convingerea puternică că e pierdut, că pentru el nu mai e de trait şi că într-o zi are să moară de foame. Ideea că n-are cu ce trăi îl chinuia şi zi şi noapte. De multe ori mi-a spus, blînd, încet, cu acel glas profund ce părea că vine dintr-o altă lume: „Tare-aş vrea s-adorm odată şi să nu mă mai deştept".
A adormit în sfîrşit această jertfă glorioasă a unei societăţi frivole şi nepăsătoare, într-o ţară cu atîtea nulităţi triumfătoare, un poet atît de mare şi de cinstit nu putea să moară decît într-un spital de nebuni. Cîte reflecţii triste nu ne cuprinde în faţa acestui dureros sfîrşit!
Oameni ca Eminescu răsar la depărtări de veacuri în existenţa unui popor.
Este oare un păcat aşa de mare de a rupe hotarele de gîndire ale contemporanilor tăi ş-a te ridica cu mult deasupra timpului ş-a societăţii în care te-ai născut ?... Dacă e aşa, pedeapsa e din cale-afară grea.
[Al. Vlahuţă – Amintiri despre Eminescu, vol. II, Ediţie de V. Râpeanu, text reprodus în „Amintiri despre Eminescu”, antologie de Ion Popescu, Ed. Junimea, 1971, p. 215]
.....

-81-
NICOLAE PETRAŞCU – MIHAI EMINESCU

Maiorescu crede că Eminescu, în toate actele lui ca şi chiar în poeziile lui, nu punea nici un preţ pe personalitatea lui : „el citea poezia lui ca şi cînd ar fi fost a altuia, fără vreo ambiţie personală... Parcă ar fi fost o lucrare străină de el, niciodată nu s-ar fi gîndit măcar nici s-o publice. Publicarea îi era indiferentă... Se mulţumea cu emoţiunea estetică a unui mic cerc de amici, fără a se gînd la nici o satisfacţie de amor propriu, el se considera oarecum ca organul accidental, prin care însăşi poezia se manifesta, aşa că ar fi primit cu aceeaşi mulţumire să se fi manifestat prin altul”.
Noi credem că Maiorescu voind să înalţe pe Eminescu, îl micşorează, dacă nu-l denaturează, făcînd din el o ficţiune abstractă. Eminescu era un supraom, e adevărat, dar în cuvîntul acesta temelia e cuvîntul om, atît sufletească cît şi trupească. Acel străvechi Homo sum... al lui Terenţiu, nu putea fi aplicat mai plauzibil nimănui decît lui. În realitate, el a fost un suflet trudit atît de problemele mari ale lumii cît şi de

întîmplările vieții, şi de unele, trudit rău. Noi îl iubim şi-l admirăm, fiindcă ştim că a fost om ; dacă n-ar fi fost om nu ne-ar interesa. El ar putea fi caracterizat mai curînd ; un turment calm, decît „o seninătate abstractă", cum i-a zis Maiorescu.
[...]
În 1883, 5 iunie, avu loc la Iaşi inaugurarea statuiei lui Ştefan cel Mare, unde fu trimis şi el ca reprezentant al ziarului Timpul. În vreme ce atîți alții se grămădeau cu discursuri mari în gură, el compuse frumoasa sa poezie Doina.
Întors la Bucureşti, în ziua de 28 iunie, după cîteva nopți de insomnie care îl neliniştiră şi îl obosiră Eminescu dădu cel întîi semn de nebunie, vorbind cuvinte fără şir, făcîndu-le să rimeze între ele şi nemairecunoscînd pe nimeni.
Gazda lui, alarmată încă de la 5 ore dimineața, înştiință amicii care văzîndu-l pierdut, îl conduseră şi-l instalară în ospiciul Caritatea al d-rului Şutu din Bucureşti. În ziua aceea, s-ar putea zice, că viforul ce se abătuse asupra minții lui dezrădăcinară tot ce încolțise în ea, lăsînd în urmă pustiul în care nu mai crescu decît sămînița morții.
Iată capătul vieții sănătoase a lui Eminescu care nu număra decît 33 de ani, vîrstă la care alții abia încep viața gîndirii.
S-a spus de mulți că boala lui a fost o moştenire din familie. E însă o afirmare nedovedită, repetată de toți, unii după alții. În familia lui un frate s-a sinucis. Acesta e singurul stigmat. Dar sinuciderea lui a fost urmarea boalei venerice incurabile şi cu perspectivele ei înspăimîntătoare. Cîți oameni nu s-au sinucis fără a fi dat vre-un semn de nebunie mai înainte? Şi chiar cînd ar fi aşa, un frate ce s-a sinucis nu poate atinge cu boala lui pe frații săi. Exemplele sunt nenumărate în atîtea familii cu cîte un caz de sinucidere.
[Nicolae Petraşcu – Mihai Eminescu, Buc., 1934, text reprodus în „Amintiri despre Eminescu", Ed. Junimea, 1971, p. 99, 101]
.....

-82-
GEORGE PANU – EMINESCU ŞI VERONICA MICLE

Dar trebuie mai întîi să limpezesc o chestie care revi-ne des sub pana autorului de la Gazeta Moldovei, ocupîndu-se de dragostea dintre Eminescu şi Veronica Micle, este chestia amestecului Junimei şi în special al d-lui Maiorescu în această dragoste şi silința de a pune piedici ei.
S-ar părea straniu ca o societate literară să se amestece în sentimentele intime ale unuia din membrii ei, de aceea cine n-ar cunoaşte ca mine Junimea, ar putea să nu creadă pe d. V. Scînteie (asa se iscăleşte autorul de la Gazeta Moldovei).
Lucrul este în principiu perfect de adevărat. Junimea se amesteca în afacerile private de oarecare importanță a membrilor ei, în tot ce privea onoarea sau determinarea unui fapt important din viața lor.
Aşa regretatul Mihai Cornea a fost nu exclus, dar depărtat în mod delicat de la Junimea pentru o chestie de pur cavalerism. Insultat în mod grav de un ofițer pentru o afacere de natură intimă, Mihail Cornea n-a provocat la duel pe ofițer; faptul neprovocării a produs mare emoție şi scandal la Junimea, membrii marcanți s-au constituit într-un tribunal de onoare şi au decis în unanimitate îndepărtarea lui Cornea.

Vedeți că Junimea nu era numai literară, era şi cavalerească.
În timpul cînd şi eu făceam parte, un membru - să-i spun numele fiindcă e mort - Ştefan Vîrgolici avea relații amoroase cu o tînără văduvă. Un copil se naşte din această legătură ; Vîrgolici se crede dator a-şi legitima pozi-ția lui şi a doamnei prin căsătorie.
Nu ştiu dacă Vîrgolici a consultat pe şefii Junimei sau aceştia s-au amestecat direct în afacere, auzind din întîm-plare de intenția lui Vîrgolici; ceea ce ştiu e că Junimea s-a ocupat imediat de această eventuală căsătorie. Eu care eram tînăr şi n-aveam însemnătate în Junimea, eram lăsat la o parte ca şi alții în aceste lucruri, dar la vreo două-trei şedinți înainte de a se începe cetirea bucăților ce se aduceau, prindeam fără voia mea bucăți de fraze schimbate între d-nii Maiorescu, Negruți şi Pogor, conversație în care figura înă-critică şi severă a d-lui Maiorescu trăda o dezaprobare formală.
Cunoşteam familia tinerei văduve, prin urmare aveam ocazia să văd bucuria şi fericirea pe care Vîrgolici o adusese în sînul acestei familii ; toți erau veseli, toți considerau lucrul ca absolut hotărît. Cînd însă am început a simți cele ce se petreceau la Junimea cu privire la această chestie, atunci am crezut de datorie de a avertiza pe tînăra văduvă. Întîi ea n-a luat lucrul în serios avînd mare încredere în dra-gostea lui Vîrgolici, pe urmă văzu la el o oarecare schimbare şi mai cu seamă o mare preocupare.
Ea mă chemă şi-mi spuse temerea ei, recunoscu că aveam dreptate cînd am prevenit-o, acuzînd formal Junimea şi mai ales pe d. Maiorescu că voieşte să o facă nenorocită.
Faptul era adevărat. Şefii Junimei, nu ştiu din ce cauză, sfătuiră şi insistară pe lîngă Vîrgolici să nu contracteze această căsătorie, şi acesta, cu toată dragostea ce avea pentru tînăra văduvă, se supuse Junimei şi legăturile fură rupte definitiv. La aceasta desigur contribuia şi moartea copilului ieşit din aceste relații.
Vra să zică Junimea se amesteca în asemenea chestii delicate, de cîte ori era vorba de un membru influent, şi rar se întîmpla ca ea să nu izbutească.
Amestecatu-s-a Junimea în amorul dintre Eminescu şi Veronica Micle ? Urmărit-a această societate pe biata Vero-nica Micle cu antipatie? Eu nu ştiu; eu deja nu mai frecventam pe atunci Junimea, prin urmare nu sînt în poziție de a şti nimic pozitiv.
Cu toate acestea oarecare afirmări ale d-lui Scînteie din Gazeta Moldovei se potrivesc cu felul de a gîndi şi de a lucra a membrilor marcaniți ai Junimei în asemenea chestii. Aşa, îndrăznesc a crede veridică afirmarea lu Scîn-teie cînd spune că d. Titu Maiorescu era în contra legăturei lui Eminescu cu Veronica Micle şi prin urmare contra unei căsătorii proiectate. Motivul pe care îl dă Scînteie este maio-rescian, cînd spune că d. Maiorescu era contra, pentru că în clipa în care Eminescu şi Veronica Micle îşi vor vedea visul realizat, „cele două talente literare nu vor mai plînge aşa de frumos în versuri".
[George Panu – Eminescu şi Veronica Micle, în „Pagini alese", ESPLA, 1956, text reprodus în „Amintiri despre Eminescu", antologie de Ion Popescu, Ed. Junimea, 1971, p. 87-89]
.....

VERONICA MICLE CĂTRE B. P. HASDEU

8 Dec. 1880 Iaşi
Domnule şi Doamnă Hăjdeu!
De mult voiam să vă scriu, dar sunt atât de deznădăjduită încât mai nu am curajul. D-l Maiorescu a trebuit până şi în privința căsătoriei mele cu Eminescu să-şi ilustreze ființa, căci după numeroase expediente a decis pe D-l Eminescu a renunța la alianța proiectată. Nu e nici locul nici timpul aci pentru a face comentariu şi asupra Liricului Poet, destul că s-a purtat față cu mine aşa cum numai per-soane din cercul literar al D-lui Maiorescu putea(u) să se poarte, Cerc care de altmintrilea însuşi Eminescu îi dă grațiosul nume de: Hare-mul lui Maiorescu, în care ilustrisima M-me Kremnitz e sultana favo-rită. Dar ce vreți, scopul scuză mijloacele, acolo să face De l 'art pour l'art, adică înaltă Literatură. Într-una din Novelele M-mei Kremnitz publicate sub numele Georges Allan veți găsi foarte bine zugrăvit şi pe profesorul de Arheologie Maiorescu şi pe cumnata D-sale, iar bărbatul un pedant, dacă nu un nătâng!
Dar să reviu la mine. Ştiu că sunteți foarte bine cu Dl Chițu, vă rog D-le şi Doamnă Haşdeu, vă rog de mii de ori stăruiți la D-l Chițu să-şi ție promisiunea care cu atâta bunăvoință mi-a fost acordat încă în anul trecut relativă la pensiunea mea. Vă rog căci în viața mea vă voi fi recunoscătoare şi mă voi ruga lui D-zeu pentru fericirea Lelicăi, pe care din suflet o sărut, pe cum şi pe Doamna, pe care o rog să-mi scrie; iar D. Voastră, D-l meu, primiți cordialele mele salutări,
VERONICA MICLE
.....

-84-
NOTĂ CĂTRE SERVICIILE SECRETE AUSTRIECE

Bucureşti, 7 iunie 1882
Înalt prea cinstite Conte,
„Societatea Carpaților" a ținut pe 4 iunie o şedință publică, precedată de o consfătuire secretă.
Referitor la aceasta am primit de la o sursă de încredere următoarele date: subiectul consfătuirii a fost situația politică. S-a căzut de acord asupra continuării luptei împotriva monarhiei austro-ungare, totuşi nu în spiritul unei „Romania irridenta". Membrilor li s-a recomandat cea mai mare prevedre.
Eminescu, redactorul şef al ziarului „Timpul" a făcut propunerea ca studenții transilvăneni de națiune română, care umblă pe la şcolile de aici pentru învățătură, să li se încredințeze pe timpul vacanțelor acasă ca să lucreze pentru pregătirea publicului în favoarea unei Dacii Mari. Redactorul adjunct Săcăşeanu de la „România liberă" a dat citire mai multor scrisori trimise lui din Transilvania care arătau că românii de acolo îi aşteaptă pe frații lor cu brațele deschise.
O scrisoare trimisă de Bădescu, inspector şcolar din Neamț, către un jurnalist pe nume Miron spune că situația din jurul Năsăudului este favorabilă.
Primiți Excelență expresia profundului meu respect.
Bucureşti, 7 iunie 1882, Baron von Mayr
Despre o consfătuire secretă a „Societății Carpaților"

[Nota în baza paginii 1: Excelenței sale Domnului Conte Kalnoky: Biroul de informații]
[Arhivele St. Buc., Colecția Xerografii Austria, pach. CCXXVI/1, f. 189-192, Haus-Hof-und Staatsarchiv Wien, Informationsburo, I.B.-Akten, k. 159]
.....

-85-
IOAN SLAVICI CĂTRE TITU MAIORESCU

Sîmbătă, dimineața, 25 iunie 1883
Stimabile domnule Maiorescu,
Mai nainte de a pleca, cred că trebue sa Vă spun ce treabă s-a făcut ieri la societatea „Carpații". Precum veți fi ştiind, eu am intrat abia sunt acum câteva săptămîni în această societate şi nu prea am relațiuni cu membrii ei, care sunt oameni mai tineri decît mine. Am cerut, ce-i drept, de mult să fiu primit în societate, însă, precum se vede cu intenție s-a amînat răspunsul la cererea mea. Ceea ce m-a hotărît să intru în societate a fost tocmai hotărîrea de a combate tendințele manifestate într-însa şi mai nainte de a fi cerut să fiu primit între membrii ei am luat înțelegere cu amicii mei mai aşezați ca Făgărăşanu, Eminescu, Densuşeanu, Babeş şi ceilalți, care şi-au făcut studiile la Viena şi care toți dezaprobă manifestațiile societății „Carpații". Intrînd dar în societate, am dat expresia acestei dezaprobări şi-am ținut conferința din toamna trecută anume spre a produce un curent în sensul ideilor noastre. Cu părere de bine am aflat apoi, că acesta este curentul predomnitor în societate şi numai tinerii conduşi de Laurianu, care sunt puțini, combat ideile noastre. Sigur dar de reuşită, am făcut să se convoace comitetul, care a hotărît cu cinci voturi contra unuia singur, că balul nu se va ține şi nu se va spune motivul, pentru care se asămănă. În cursul discuțiunilor am aflat însă, că nu avem a face numai cu Laurianu, ci cu redacția „Românului", care stăruieşte cu tot dinadinsul să se facă o manifestație iredentistă şi cu poliția capitalei, care lucrează la ordinile lui Rosetachi. Sechaşanu, Preşedintele, a fost chemat la Redacția Românului, poliția a oprit balul, şi dacă nu se va ține, preşedintele va protesta prin ziare. Afară de aceasta s-a făcut presiune asupra membrilor comitetului, ca să nu vină la şedință pentru orişicare hotărîre să fie peste putiința, ba, dupa-că cu toate aceste veniseră membri în număr. Ocăşanu, unul dintre oamenii de încredere ai poliției şi totodată şi ai lui Laurianu, a făcut că un membru a plecat înnainte de votare. Astfel ieri nu s-a putut lua nici o hotărîre.
S-a hotărît să se convoace pe astăzi o şedință: eu, domnule Maiorescu, nu mai pot rămîne şi pentru şedința aceasta şi cred că e şi de prisos să mai rămîn. Oamenii nu vor să se ție balul şi vor hotărî în acest sens: unsprezece dintre 14 membri sunt de această părere, doi sunt nehotărîți şi numai doi inspirați de redacția „Românului". Dar dacă domnii Sturdza şi Aurelianu pot face, ca poliția să nu facă presiune asupra comercianților, care fac parte din comitet, hotărîrea se va lua astăzi în sensul nostru. Şi atunci însă, în „Românul", va face tapaj. Voi face şi eu, emigratul, o declarațiune, dacă se va crede de cuviință, şi desigur oamenii de valoare se vor uni cu mine. Vă rog dar, stăruiți, dacă veți fi crezînd de cuviință pe lîngă Laurianu să fie sincer şi pe lîngă domnul Sturdza să facă ce poate, ca poliția să le dea pace oamenilor acelora. Altfel se face scandal. Eu sînt rău, domnule Maiorescu, şi nu mă lasă firea să mai

stau. Am rătăcit zilele acestea şi m-a apucat boala cu atîta vechemenţă, încît ieri dimineaţă, sculîndu-mă, m-am trezit şi cu un dinte ieşit, şi mă tem că, perzînd timpul pe aici, înainte de toate o să rămîi fără de dinţi, căci dinţii de trei zile mi se plimbă prin gură. Apoi eu n-o să-l scap pe domnul Sturdza de amicii săi politici.
Cu ocasiunea aceasta, Vă zic încă o dată remas bun, sărut mîinile doamnei Maiorescu şi-i zic un remas bun şi domnişoarei Liviei. N-am venit să le fac aceste prin graiu viu pentru că n-am putut.
Al D-voastră devotat şi sincer
Ioan Slavici
.....

-86-

CONSTANTIN DIMITRIU CĂTRE MIHAI BRĂNEANU

Bucureşti, 16 iulie 1883
Dragă Mişule,
Un băiat îmi aduse epistola ta aici în suterană şi la moment îţi răspund. Merindele le voi lua tîrziu, nu vă mulţumesc, ci doresc ca să vă mulţumesc cît de curînd la mine cu o friptură din dobitoacele îndopate ce mi-aţi trimis.
Nimic nu se ştie despre Opera ta!
Cît despre Eminescu nu mai încape speranţă de îndreptare.
Cum a auzit că fratele tău – acum cîteva săptămîni -, în loc să plece, a luat bani din toate părţile, umbla agitat ziua-noaptea, cheltuia, iar împrumuta bani etc şi de plecat acasă, nu putea. Avea groază. Însuşi a prevestit pe unii amici, să îngrijească de el, că-şi va perde minţile.
În cele din urmă brusca pe toată lumea. A ameninţat cu revolverul pe Miulescu în prezenţa lui Ciuflecu; Simţion, inginerul la care stetea mai mult, a observat că nu e lucru curat, noi nu-l mai vedeam, căci el avea concediu de plecare. Eminescu simţindu-se însuşi decăzînd a simţit totodată că vor fi siliţi cei de şîngă el să-l asigure la Balamuc. Deci a fugit într-o baie unde a stat mai toată ziua ascuns. Îşi rupse toate hainele, aruncîndu-le în apă. Cînd s-au dus acolo cu autoritatea, doctori etc, el s-a luptat contra tuturor; a fost şi Ocăş; l-au pus în fine în cămaşa de forţă şi l-au dus la Şuţu, unde amicii au să plătească 300 fr. pentru el. Acolo îl vizitează mai des Ocăş, ducîndu-i rufe; acum doctoru' nu mai primeşte pe altcineva, zicînd că face rău pacientului. El tot aiurează despre cîte în soare şi lună!
Are insomnie – deci nu va suferi mult timp!
România liberă e guvernamentală – Laurian pleacă cu o misie în streinătate.
Altfel – Mizerie!
Nu spui unde mergi, te vom revedea în curînd?
Salutări lui Peteu şi tuturor. Bine şi sănătate de la al tău
Dinu